

„Varpas“ išleidžiamas
Ragainėje 20 kiekvieno
mėnesio. Metinė preke
su prisijuntimu:

Rusijoje uždeng-
tose gromatose . 6 rubl.,
Prusuose . . . 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtai dalį eilutę smulkiu
raštu spaustą 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje Ragainėj,
(Ragnit, Ostpreussen).

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Italpa: Kur musų žmoneles gydosi? Atgaivys. — Jurgis Durnelis, lenk. parašė Brolis, liet. išv. V. K. —
Privatiška ir draugijine ukės organizacija, Liutas. — Audiatur et altera pars, Šernas. — Tėvyniški varpai, Q. D. ir K. —
Mikroorganizmai. — Iš visur, Dagis. — Politika. — Muzika. — Apgarsinimai.

Kur musu žmoneles gydosi?

Teisingai sako, kad ant svieto yra daugiau-
siai daktarų: nēr beveik žmogaus, kuris nežinotu
šiokio-tokio vaisto nors nuo vienos paprastos
ligos, o žinodamas, tuojaus savo žinią ir kitiems
kiša. Ant kaimų didžiausiais žinunais gydimo
yra bobos. Jai tiktai kas kaime apsirgo ir
kaimynkos apie tai dasižinojo, tuojaus eina atlan-
kyti ir susirinkusios, saimą daro, klausdamos viena
kitos, kas tai tam ligoniui arba ligonei gal but,
kas tai per liga? bet ilgai apie tai galvos sau
nelaužo, viena sako, kad gumbas užpuolė, antra
taria: „ne, kumyte, tai ne gumbas, aš gumbą
pažįstu, ma rodos, kad tai priepuola;“ kaip kada
trečia da prieštarauja, sakydama — „turbut jam
kaltunas.“ Ant galų galo viena boba, kuri dau-
giau ir garsiau moka rėkti, apima viršų ir kitos
turi tikti ant to, ką ji pasakė. Neva supratu-
sios ligą, pradeda paskui gydyti ligonį; čia jau
kiekviena savo žinias parodo ir bando gydit ne
tiktai visokioms žolelėms, bet ir tokiomis bjau-
rybėmis, kaip mėšlas žmogaus, karvės, šunies,
vištos ir t. t. Jai išbandžiusios visokius na-
minius vaistus niekaip negal pataisyt ligonį, tada
siunčia į aptieką parnešt meškos, arba žmo-
gaus, o kaip kada ir vnuodo taukų, arba kitasyk
kokių ten dropų (lašų), arba tokių žolių, kurių
vardo nē vienas aptiekorius nežino; nors visko
to nēr aptiekoje, bet viską gali gaut, nēs mitras
ir suktas aptiekorius niekad neprisipažysta, kad
tokių dalykų aptiekoje nēr. Jai vaistai aptie-
koje pirkti negiluoja, tada jau bobos netur' ką
daryt, tai ligonį vėža pas kokį žinuną, kurs
moką užžadēt (užkalbēt), arba pas kokį felčeri,
kurių dabar kaimuose prisiveisē, kaip grybų po
lietui.

Nors jie mažai ką daugiau išmano apie
ligas, kaip prastos bobos, bet apsiima išgydīt
visokias ligas, tiktai reikalauja, kad gerai jiems

užmokētu. Ne sykį atsitaiko, kad toks felčeris
arba burtinikas iškvočia nuo žmogaus diktus
pinigus, tarydamas, kad reik ant liekarstų (vaistų),
(nes jie tankiausiai ir patys vaistus duoda). Ne-
išmanėliai žmonės viską pildo, ką tik išmislyja
šitie apgavikai. Gerai, jai apsirgusio žmogaus
liga ne sunki ir pati per savę gal pasibaigt, bet
jai liga sunki ir reikalauja gero dažiuorėjimo, tai
žmogus tur mirti, imdamas iš rankų šitų gydi-
tojų, tankiausiai visai priešingus vaistus.

Apart bobų, burtinikų ir felčerių, gydimu
užsiima visokie dvarponiai, arba neturinčios ką
veikt dvarponės ir kunigai; garbingiausias dėl
jų vaistas yra taip vadinama „homeopatija“, ku-
rią svietas gana gerai, nors juokingai, vadina
„apatija“. Neturėtume nieko prieš gydima
„homeopatija“, kad jaje užsiimtu tikri daktarai,
mokantieji pažit ligas, nēs ne vieną ligą galima
išgydīt be jokio vaisto, tiktai išpildimu higie-
niškų prisakymų; mus-gi ligoniai visokių liuomų
(mokīt ir nemokīt!) menkai ką išmano apie hi-
gieną ir nenori klausyt prisakymų paprasto hi-
gieniško pasielgimo, jai apart to ne duosi jiems
kokio-nor vaisto; tokiuose tai atsitikimuose, gru-
dėlis homeopatijos gal dikėiai geliuot, nes tada
ligonis greičiau ir noringiau išpildys visus dak-
taro prisakimus. Bet ką gal geliuot homeopa-
tija rankose žmonių, kurie apie pažinimą ligų
neturi mažiausio išmanimo? tokie tai homeopatai
tiktai daug blėdies daro ligoniams, nes ne sykį
atsitaiko, kad per savo nepažintį, prie ligos rei-
kalaujancijos greitos pagelbos, duoda savo nieko
negeliuojantį vaistą ant ilgo laiko, per ką už-
traukia ligą ir žmogus gal numirt, arba pasilikt
ligoniu ant ilgų metų, o kaip kada ant viso savo
amžio. Galima butu dovanoti tiems homeopa-
tams, kurie nors menkai apie ligas išmano, bet
gydo ligonius dovanai, iš geros širdies; bet
daugelis yra ir tokių homeopatų, kurie už savo

vaistus ima gerus pinigus — tokius tai homeopatus negalime pavadinti teisiais žmonėmis, ypač jai jie tie tyčiomis svieta baugina nuo tikrų daktarų. Gėda ma pripažinti, kad tarp jų randasi ir kunigai. Teko ma matyti ne vieną ligonį sudarkytą per gydymą neišmanančių homeopatų; mačiau taipogi vieną jauną mergaitę amžinai apjakią per homeopatą išz Kopyczyų (Kauno rėd.), kursai tyčiomis žmones vėja nuo tikrų daktarų, tarydamas, kad jai jisai neišgydis, tai nėjokis daktaras nieko nepadarys.

Ne mažiau kaip felčeriai, burtinikai ir homeopatai blėdies svietai daro ir aptiekoriai; rėtas iš jų elgiasi prigulinčiai ir gydymu žmonių neužsijima, daugumasgi apgaidynėja kaip galinti žmonės, vadydami savę geresniais už daktarus, nes ir vaistus pas savę turi ir už parodą nieko neima, tiktai ima pinigus už vaistą (liekarstas). Reikia žinoti, kad aptiekoriai mokinasi tiktai to, kaip įtaisyti vaistus pagal užrašimą daktarų, gydymo-gi ligų ir pažinimo jų ant ligonių jie visai nesimokina ir apie tai tiek išmano, kiek kaimo bobos; jai kuris aptiekorius vadina savę daktaru, tai gali žinoti, kad tai melagis, sukčius, žmogus neteisy, kurs naudojasi tamsumu prastų žmonių. Nieko neišmanydams apie ligas, sukčius aptiekorius bruka žmonėms visokius niekniekius ir ima užtai gerus pinigus, kad tiktai didesnę traukt naudą išz savo aptiekos.* Tiktai pagal užrašymą (rėceptą) daktaro aptiekorius tur išduoti tikrą vaistą ir be apgavimo.

Iš to matome, kiek tarp žmonių yra visokių neteisių gydytojų, kurie tiktai ir laukia, kad koks paikas muzikėlis papultu jiems į nagus. O ką čia da kalbėti apie vengrus ir kitus valkiozus, ką per kaimus baladojasi? Ne vienam kaimo žmogui tenka su jais pasipažinti ir bjauriai apsigauti taip, kad net paskui gėdiesi prisipažinti apie savo paikumą kitiems. Visokių valkiozų sykių su pamintais neteisiais gydytojais kur-kas yra daugiau, ne kaip tikrų daktarų, užtatai nėr ką stebėtis, kad žmonės tankiausiai papuola į nagus visokių apgavikų.

Gera, jai šalyje ligonio atsiras koks išmintingesnis žmogus, kurs, pamatęs arba jau pats išbandęs visokias nenaudas bobiskų, felčeriškų ir jiems panašių gydymų visokių apgavikų, pritaria, kad reikia nuvažiuoti pas tikrą daktarą; jai to žmogaus paklauso ir iš pačių pradžių ligos nuvažiuoja arba parveža tikrą daktarą, tai tada kur-kas lengviau anam apveikt ligą; bet tankiausiai atsitaiko, kad ligonį pirma gydo kaimynkos, burtinikai savo užžadėjimu, kaip-kada vengrai arba kiti valkiozai, paskui felčeriai, aptiekoriai arba homeopatai, tiktai ant galo ligonis perėjęs visas šitas instanci-

* Didžiausius, kaip žinau, ima pinigus už galvijų vaistus, kuriuos daro išz visokių aptiekoriškų pasturakų, nors ir apie ligas gyvulių aptiekoriai taipgi nieko nežino, kaip ir apie žmonių.

jas, atkanka pas tikrą daktarą; tankiai atsitaiko kad ligonis ateina pas jį tiktai tada, kada liga jau dikėiai įsisenėjus, taip, kad išgydyti ją sunku arba ir visai negali. Pertai ne syki tenka išgirsti žmones kalbant: „kas iš tų daktarų?! nieks neišgydė tokio ir tokio ligonio, nė jie ne gal išgydyti!“ Teisybė — atsitaiko tokios ligos, su kuriomis nė didžiausi daktarai nieko ne gal padaryti; bet tikrai išmintingas ir teisy daktaras, apžiurėjęs ligonį, sako jam tiesiog, kad nėr ką gydyti, nes iš to nieko nebus; jaigu mato kad da ligonį galima pagelbėti, tiktai reikalauja pakantrumo, nes įsisenėjusios ligos ne gal but išgydomos greitai (nuo vieno užrašimo kokio-nors vaisto), tai neišpuola jam ne tikėti ir po pirmam pabandimui vaisto vėl atsitraukti ir pamesti gydymą. Tiesą sakant, mus kaimų žmonės šito visai nesupranta ir tankiai nori, kad daktaras vienu beveik dasilitėjimu išgydytu, nors-tai butu labai įsisenėjus liga. Pakol gydėsi pas kokius ten burtinikus, valkiozus, felčerius, arba pas kitus ant jų panašius apgavikus, tai buvo pakantrus ir klausė jų prisakimų, nors gero nieko ne matė, bet jai atvyko pas daktarą, tai nori, kad nuo pirmo gurkšnio arba nuo pirmos dulkėlės jo vaisto išgytu. Reikia buti pakantresniais ir nereikalauti, kad daktarai stebuklus darytu: ligos ne vienokios ir ligoniai ne vienokie, vieną gali išgydyti greičiau, kitą paskiau; daktarai daro tą, ką jiems mokslas daro ir jai jiems ne visada pasiseka išgydyti kokį-nors ligonį, tai ne neatbutinai jie tur but kalti, tiktai ne syki pats ligonis neišpildo prigulinčiai jų prisakymų, o kaip kada ir priežastis ligos gal but nepergalima. Bet kiekvienas šiek-tiek išmanantis žmogus gal suprast, kad jai kokio ligonio negal išgydyti tikri daktarai, kurie daug metų ant to mokinosi, tai nieko nepadarys jam nėjokie burtinikai, arba felčeriai su aptekoriais ir homeopatais, nors ir jiems, kaip akilai vis-tai grudas pasiseka, kaip kada, pagelbėti šiki-tokį ligonį. Visi, rodos, supranta, kad jai pages gaspadorystei koks padaras, tai dėl pataisymo jo reikia paprašyti kokį išmanantį apie padarus žmogų, o ne piemenuką, kuris mok tik kiaules ganyti; jai pages ziegorius, reikia nunešti pas ziegormeisterį, o ne pas kriaučių; jai pages kokia išmisli mašina, reikia pavadyti išmanantį apie ją meisterį ir t. t. Viską tą, sakau, žmonės gerai supranta, tiktai to ne gal suprast, kad pataisyti sugvirusį žmogų ne bile paikpalais pataikis. Sudėjimas kuno žmogaus yra kur-kas išmislesnis, ne kaip didžiausia mašina ir dėl pažinimo jo reikia ne vienus metus mokytis, ištirinėti, pjaustyti negyvėlio po vieną gyslėlę, kad paskui žinoti, kur ir kas darosi viduriuose; reikia prisiziūrėti ir ištirinėti visokias ligas špitolėse, kad paskui galėt pažinti jas ir žinoti, kokią pagelbą nešti. Iš to, dabar, rodos ma, galite suprast, kad tikru gy-

dimu gal užsijimt tiktai tikri daktarai, kurie pa-
baigę ilgus ir sunkius mokslus daktarystės uni-
versitetuose, ir tiktai pas juos reikia šauktis pa-
gelbos ligos atsitikime. Žinoma, kad ir daktarai
ne ligus, vieni mitresni už kitus, bet aš kaimo
žmonėms vėlyčia eit pas krikščionis, ypač lie-
tuviškai kalbančius, o ne pas žydus, kurie mus
žmonių nesigaili ir tankiai nuskriaudžia; kalban-
tis saviškai geriau išklausinės apie ligą ir leng-
viau galės ją išgydyt..

Atgavivs.

Jurgis Durnelis.

Lenk. parašė Brolis, liet. išvertė V. K.

(Tasa).

O gal kakalį kuria? . . . Štai visa ka-
mara nušvito, lyg bažnyčia per rarotas . . .
liepsna prasimušė per langą ir įsigrauzė į stogą.
Vėjas pagriebė saują degančių šiaudų ir permetė
ant klėties.

Neužilgo visos kaimas sujudėjo. Trukšmas
ir balsai išgasties išbudino Katriuką; pakilo ir
pusiau be nuovekos nubėgo pas ugnį.

Baisu buvo žiurėti. Triobos Smilgiaus,
Paukščio, Vileikos degė, kaip šakų pundeliai.
Triobų Šileikos ir šaltyšiaus ugnis da nedasily-
tėjo, nebuvo palytėjus, daržinės, nors stovėjo
pašalyje, kokiui tai daleidimu jau buvo užsidegę.
Kibirkštys, lyg ugniniai ledai, lakiojo su vėju
ant viso kaimo; ruoštais šmotas degančio stogo,
lyg aitvaras, lekė augštyr ir krito ant arčiausių
triobų. Juom artinosi, juom didesnę jautė
baimę: jai rodėse, kad mato peklos liepsnas,
landančius šetonų šešelius, kad girdėt nuožmus
riksmai prakeiktųjų. Priėjus prie galo, sustojo,
lyg prikalta. Galvijai, vėjami nuo ugnies, o bi-
jodami apsiaupiančios tamsumos, su mykimu šoko
atgal ir nyko liepsnose. Šunes, slankiodami
patvoriais, staugė, lyg ant šermenų. Žmonės
nenutuokdami stumdėsi tarpu gyvulių, rėkavo,
vaitojo . . . nieks negelbėjo. Kartais stvėrė
katras viedrą, bėgo į šioželką ir, pasisėmęs van-
dens, pylė ant degančio sučio, bet matydamas,
kaip perniek dingsta, — raukėsi, putė stėrino
akis ir stovėjo persigandęs. Moters, dejuodamos
lyg apuokai, jieskojo savo vaikų myniose žmonių
ir gyvulių. Senis Vileika su sunum ir bernu
užkabino prikiu sieną degančios klėties ir traukė
iš visų sylų, norėdami sugriautė, bet dyka stato
paskutinąją. Katriuka pribėgo prie jų, pagriebė
tarp gi už koto, bet matydama, kad nieko nepa-
gelbi, pamislyjo: kad tai Jurgis . . . Jurgis! —
užmiršo jį pabudėti . . . o ką jį be jo . . .
Parbėgo namon. Įpuolus į kamara, suriko:

— Jurgi, dega! visas kaimas ugnyje!

— Dega? — sumurmėjo, atsėdęs; prartyne
akis, apsiavė čebatais, susijieškojo kėpurę, ser-
mėgą ir išėjo laukan.

Pažiūrėjo valandėlę, paemė iš pastogės priki
ir nulingavo į šalį gaisro, lyg lendrė ant vėjo.
Katriuka vos spėjo paskui jį.

Tuomtarpų mynia vis didinosi: iš arčiausių
kaimų subėgo bernukai ir noriai šoko gelbėti,
bet ką padarysi? Pekliškas karštis nedaleido pri-
siartinti prie triobų, o dejavimas moterų ir myki-
mas galvijų atėmė nuovoką. Nuleido rankas ir
žiūrėjo persigandę, kaip plati liepsnos upė vis
eina tolyn: jau užliejo visas Šileikos triobas, jau
jau apima ir šaltyšiaus klėtį — paskui butą,
tvartus . . . triobas Paskutinio — ir taip to-
liaus . . . Iš viso kaimo neliks nė žymio.

VIII.

Štai suaidėjo balsas, kuris perviršijo mynių
riksmą ir braškėjimą puolančių sparų:

— Broliai, eikite čionai!

Šaukimas tas atsigarsėjo kiekvienoje ausyje,
visi jį atskyrė ir atkreipė akis į šalį, iš kur jis
pakilo; nes tarp vaitojimų ir dejavimų, smarkus
balsas įkvepė įstabų ramumą. Dyrstelėjo — ir
savo akims nenorėjo tikėti — kas tai? Lyg Jur-
gis, bet toks didis, galingas; akys žiuri ant žmo-
nių tiesiog, o visas veidas toks įstabus, kad net
baimė ima žiurėti. Stovėjo ant tvoros ir šauke:

— Šia, šia, eikite!

Sukrutėjo visi sykiu.

— Persidalįkite! — sušuko ir dukart
mostelėjo ranka, lyg perkirsdamas mynią ant
dalių. Suprato jį ir padarė tris kuopas.

Merginos! neškite vandenį!

Išlindo iš mynios, ir paėmė nuo vyrų vie-
drus, nubėgo.

— Jus — ant triobų šaltyšiaus, užliekite
krintančias kibirkštis!

— Jus — tarė atsikreipęs į kitus — susi-
rinkite gyvulius ir varykite už kaimo!

— Kiti paskui manę! Sugriaukime Šileikos
butą!

Visi bruzgiai ėmėsi prie darbo, nes pajuto,
kad nors ugnis didelė, žmogus gali su jaja ko-
voti. Dejavo ir blaškėsi tik tie, kurie jau pra-
gaisinę buvo turtus. Jurgis prysakyje viso pulko
artinosi prie ugninių vilnių; tojepat valandoje
umai liepsna užėmė stogą šaltyšiaus klėties. Ber-
nukai nusiminė ir sustojo. Jurgis sugryžo, pri-
ėjo prie klėties, išstumė duris ir įsmuko į vidurį.
Ką ne pasijudino, tai metė skrynias, šėpas, mai-
šus su miltais, skrandas, audeklą . . .

— Neškite už tvoros, ant varyklų! Bernu-
kai šoko prie darbo. Kol ugnis pragrauzė
stogą, liko tiktai grudai aruoduose — Jurgis
išėjo.

Tuoj pribėgo šaltyšius ir vepliodamas be
susivedimo, bruko jam į ranką raktą.

— Nuo ko?

— Nuo klėties — tarė, raukdamas veidą
— vos ne vos radau

Jurgis sumurmėjo; et! ir pastumė jį
į šalį.

Dabar arčiausiai nuo ugnies stovėjo Vargelio butas: ant jo krito kibirkštys ir deganti šiaudai. Dukart jau stogas pradėjo degti, bet bernukai užliejo. Stai vėjas susuko smarkiaus, nutraukė nuo klėties šmota liepsnos ir metė jį ant grinčios. Ugnies liežuvis lyžtelėjo vieną bernuką per veidą, vaikinys sudėjavo, kad net visi knystelėjo, ir nusirito žemyn — kiti pradėjo bėgti.

— Butas užsidegs! — suriko kas šalia Jurgio, be dvasios.

Dyrstelėjo; pas tvorą stovėjo Alina ir drebančia ranka rodė ant triobos, kuri tuoj turėjo užsidegti, Jurgis mostelėjo ranka ir pradėjo lipti kopėčiomis. Keliose vietose kibirkštys stengėsi įsigerti į įkaitusius šiaudus.

— Bernėliai! — riktelėjo tokiu balsu, kad net bėgantieji kruptelėjo — eikite šia, dengkite stogą drabužiais ir liekite vandeniu!

Sugrįžo ir šnabždėdami: Piktas! . . . šoko vėl prie darbo: nusivilkdami savo sermėgas, dengė jomis vietas, kur greičiausiai galėjo užsidegti ir liejo vandeniu. Vienas bernukas sugriebė kelias naujas skrandas, išgelbėtas iš Šileikos klėties, idant jas užmesti ant stogo; bet Šileikiene, rėkdama ne savo balsu, įsikabino į vienintėlį likusį jai turta.

Šileikiene, leisk! — riktelėjo Jurgis, lyg pasiutes.

Moteriskė sudrebėjo, riktelėjo: Piktas! ir paleido iš rankų savo turta.

Tuomtarpu ant degančios klėties pylė vandenį sriovėmis. Vėltui! . . . Rodėsi trioba tapo lizdu ugnių žalčių: prie kiekvieno viedro vandens girdėt buvo pasiutusias šnypštimas, raičiojosi kamuoliai nevidonų, o jų ilgi kaklai, išlysdami iš lizdo, tiesėsi tai prie bernukų, tai prie buto. Karšti gyliai vis labjau pripuldami laižė stogą — tuoj tuoj liepsna ir ten plykstelė. . . . Viena viltis — Jurgis ant buto; ne tas durnelis, bet stiprus, baisus Piktas, kuris jaigu butų paliepes bernukams lysti į ugnį, tai butų lindė: visų akys buvo atkreiptos ant stogo, visi žiūrėjo ant kiekvieno pasikrutinimo Jurgio — ar ištrivos. Prie kiekvieno smarkesnio pliskinimo ugnies buvo girdėt išgasties riksmi. Kartais sudėjavo katras bernukas, kada kibirkštys nudegino veidą, kaip katras nusirito žemyn; kelissyk rengėsi bėgti bet ant jų žiūrėjo pilkomis parveriančiomis akimis Piktas — turėjo trivoti. Bematant stogas degančios klėties griuvo į vidurį. Iš liepsnos pakilo stulpas kibirkščių ir perneštas vėjo ant buto, apibėrė bernukus pusne

ugnies. Suriko iš išgasties ir skaudėjimo, šoko ant žemės. Sauja degančių šiaudų nupuclė ant galvos Jurgio, plaukai plykšt ir užsidegė. Ant viso kiemo pakilo riksmas: Jurgis dega! Iš visų balsų du sudejavo skaudžiausiai — Katriukos ir Alinos: vieną sudrebėjo už brolių, antrą . . . tur but už butą. Jurgiui nebuvo kada apie tai mislyti; kairiaja ranka užsidengė akis, tiesiaja pabraukė per plaukus ir užgesino ugnį. Kada pakėlė galvą ir nematė ant stogo jau nė vieno, riktelėjo, lyg stumbras:

— Vaikai!

Ir vėl ant svylančių jau sermėgų ėmė pilti vandenį.

* * *

Kletis, sugriauta, vis mažiaus ir mažiaus davė ugnies: ant degusių ir šiaudų nuolat pylė vandenį. Šaltysiaus butas ir kitą dalis kaimo užsiliko: upė tapo užtvenkta.

(Toliaus bus.)

Privatiszka ir draugijine ukes organizacija.

Aišku, kad esant tokiam ekonomiskam parėdkui, turi išnykti visos ypatingos šiandykčios sistėmos žymės: privatiškas spėkulativiskas kapitalas, konkurencija, rinka, rinkos prekės, birža, kursas, dabarnykstė prekysta, pinigai, %-ai kreditas, randa ir visos formos privatiško pelno. Prekystai liekti mažai vietas: ją ves tik bendrijos tarp savęs. Tiesa privatiškos savumos liks tik ant daigtų, reikalingų dėl užsilaikymo, bet ne ant kapitalo; kokia plati bus savumos tiesa, tokio-pat platumo liks ir įpėdinių tiesa ant palaikų, nes kiekvienas gali susiėdyti ir susirinkti sav turto iš tų daigtų, kuriuos gaus už savo darbą, ir tą turta galės palikti savo įpėdiniams, arba padovanoti kam, atiduoti ant draugijinių veikalų. Tulas su žodžiu „socializmas“ riša ir prasmes „nihilizmas“, „ateizmas“ ir kitas. Dėl teisingo saprotavimo reikia visuomet jas skirti: socializmas yra tai, kaip matote, grynai ekonomiskas mokslas, jis, kaipo toksai, nekludno nė tikėjimo, nė šiaimynos etc.; užtatai yra „krikščioniški socialistai“, tarp kuriu vadovu randasi vyskupai. Aš čia keliuose žodžiuose išguldziau ekonomiską sistėmą pagal socialistų mokslą; jų-gi kritikos sistėmos laisvos konkurencijos aš čia neišguldyčiau dėlto, kad man pareis apie ją kalbėti paskiaus. Žmogaus protas neperstoja dirbės ir vis aiškina sav visokius dalykus, nes iš sykio žmogus negali nieko gerai ir teisingai išaiškinti taip, kad nereikėtu paskui pasitaisyti, Vienpusyste socialistų mokslo ir noras socialistų-revolucionierių radikališkai permaintyti ekonomiską

parėdka, greitai sukėlė prieš savę iš visu pusių kritiką, bet apie visokias kritikas nėra ką kalbėti; svarbiausia ekonomistų mokslinycia — tai realistiška (arba kitaip kathered.-socialistiška, gavusi tokį vardą nuo to, kad daugelis jos pasekėjų tai universitetų profesoriai Vokietijoje ir kitur), kuri užėmė vidutinę vietą tarp Smith'o mokslinycios ir socialistiškios. Ji priima socialistų kritiką sistėmos laisvos konkurencijos, ji taip-gi, kaip ir socializmas, reikalauja įsikišimo viešpatystės ir prasiplatinimo draugijinės ukės organizacijos; bet ji nesutinka tame, kad laiko už reikalingą palikti ant neužmatomo laiko tiesą privatiškos sąvumos ant kapitalo (išdarbystės įrankiu) ir neišriša klausymo, koks bus ateitėje likimas privatiškos ukės organizacijos. Abelnai kalbant, realistiška mokslinycia stovi ant labiaus moksliško pamato, nei socialistiškai, ir jos pažiūros labiaus sutinka su reikalavimais positivityškos filiozofijos.

Dabar aš pereisiu prie išguldymo savo temos; Szitas išguldymas bus paremtas ant darbų ekonomistų realistiškos mokslinycios (ypač Ad. Wagner ir Schaeffle).

Budai ukės organizacijos. Ukės organizacija vadinasi ekonomiškas sujungimas darbo ir kapitalo ir pagal tai, kaip sujungti ukėje darbas ir kapitalas, atskiria tris budus ukiškos organizacijos: privatišką, draugijinį ir labdaringą. Situos tris skyrius daro remdamiesi ant motyvų, kurie verčia žmogų prie ukiško darbo t. y. ant skirtumo prekėjų, pagal kuriuos žmogus gamina ukės gerybes: asabiškas interesus arba privatiškas principas veda privatiškas ukes, jieskojimas visatino gero, pajautimas solidariskumo viešpatauja draugijinėse ukėse; skirtumą tarp privatiškų ir draugijinių ukių labjusiai randa padalinime aukų ir pelno tarp ukės sąnarių; privatiškose ukėse ir aukos ir pelnas skirstosi pagal tą patį mastabą; kožnas rūpinasi su mažiausiomis aukomis gauti ko-daugiausiai pelno ir kas daugiau duoda aukų, tas gauna daugiau pelno (kapitalistų su darbinikais sątaikos nesi-priešina šitam principui, nes priguli nuo suvis kitų priežascių); draugijinėse-gi ukėse aukos ir pelnas skirstosi pagal kitokį mastabą: kiekvienas turi duoti aukas pagal turta ir spekas o pelnas dalinasi arba lygiai, arba pagal daugumą aukų tik kitokioje proporcijoje, arba suvis advernioje: kam daugiau reikia, tas daugiau gauna; taip antai gminas deda pinigų ant mokslinycios pagal kiekvieno turta, o naudojasi iš tos mokslinycios ir tie, kurie nieko nemoka, ir kurie mažai moka; adverniai, daug mokantiejai gali ir nesinaudoti.

Ant galo labdaringose ukėse viešpatauja

laisvas aukavimas dėl užganėdinimo artymo reikalų.

Bet šita klasifikacija, pagal principų skirtumą, neapima visų gyvenimo atsitikimų; Gross nurodo ant kito kriterijumo; anot jo, ukės formos turi būti skiriamos pagal jų subjektą, o ne pagal principą, nes tokią klasifikacija apims visus atsitikimus: taip antai, viešpatystės geležinkeliai — tai draugijinė ukė, o dirba pagal privatišką principą; taigi ukės formos, anot Grosso, skiriasi pagal tai, iš ko susideda ukės subjektas. Bet ir Grosso klasifikacija, pagal mano nuomonę, negera, nės ji taip pat neapima visų gyvenimo atsitikimų; pagal jo klasifikaciją pareina priskaityti prie draugijinių ukių ir tokias draugystės, kaip taip vadinimą „pilna draugystė“, komandita ir akcionėrių kompanija, ką ir daro Gross; bet aš šitame dalyke su juom netinku, man rodosi, kad teisingą klasifikaciją mes gausime tiktai darydami ją ir pagal principą ir pagal subjektą; teisybė, dažniausiai gana principo, pagal kurį vedasi ukė, kad teisingai ją priskirti prie vienu ir kitu ukių, bet kartais reikalingas ir subjektas. Tokiu budu ukė, kuri priguli vianam arba keliems žmonėms ir kuri vedasi pagal privatišką principą, bus privatišką; priešingai, ukė, kuri priguli vianam arba keliems ir vedasi pagal draugijinį principą, bus draugijinė; arba, kad ir vedasi pagal privatišką principą, bet priguli viešpatystei, bendrijai, gminai ir t. t. bus taipgi draugijinė ukė, nes čia pelnas, gautas pagal privatišką principą, dalinasi tarp visų sąnarių ir padalinimas esti teisingesnis, nė kaip privatiškoje ukėje. Kad paaiškinti savo mislį, duosiu paveizdą; akcionėrių kompaniją aš skaitau privatiška uke dėlto, kad ji eina pagal privatišką principą ir jos pelnas dalinasi tiktai tarp akcionėrių, darbinikai-gi gauna tik alga; bendrija be samdinikų aš skaitau draugijine uke. — Apie labdaringas ukes aš nekalbėsiu, nės tas klausymas ne toks svarbus ir nepriguli prie mano uždavos. Pasakysiu tik, kad pirmųjų dviejų sistėmų negana (sistėma — tai daugelis vienokių ukių); labdaringa sistėma reikalinga dėlto, kad papildyti privatiškos sistėmos tusztumus, kuriuos negali papildyti ir pataisyti draugijinė sistema; ypač musu laike ji labai reikalinga bet ir ateitėje jai vieta liks: ligoti, seni visuo-met bus, užgiti-gi žmogui nešti jiems pagelbą negalima; tegul draugija ir viešpatystė apie juos daugiau rūpšis, bet ir atskyrus žmonės galės prisidėti.

O ką apie pirmas dvi sistėmas, tai abidvi jos — reikalingos. Privatiškos sistėmos viešpatavimas jau parodė: visus jos negerumus; draugijinė sistema turi pataisyti tuos negerumus; išnaikinti neteisingumą ir papildyti tusztumus pirmosios, bet ir paskutinė negali užimti vietos

pirmosios, bet apie šitai paskiaus. Mokslo uždava šiame laike — gerai kombinyuoti jas abidvi. Sita uždava labai sunki, nes nėra ir negali būti naturaliskos, visuomet vienokios ir teisingos kombinacijos. Ukiskų sistemų faktoriai — tai žmogaus ir valstijos prigimtis, kuri mainosi pagal išlygas, laiką ir vietą; taigi ir ukiskos sistemos, kaip funkcijos tų faktorių — tai gi nenuolatiniai atsitikimai, bet toki, kurie istoriskai mainosi. Geros kombinacijos siekis toks — konodidžiausia turtų suma ir kartu konogeriausias ju padalinimas

(Toliaus bus.)

Audiatur et altera pars.

Kaip dangui, taip ir ant žemės! Šventos Rusijos patrijotiški publicistai, išbandavoje naudingumą savo melagyščių prie pančiojimo lietuvių, prisilaiko to pačio melo ir prie pančiojimo kitų. Turbut jiems rodosi, kad da yra daug kvailių, tikinčių jų melui; bet tų kvailių turbut jau dabar kur-kas mažiaus. — Na, kas pasisekė su lietuviais, tas pats, da vis gali rasti užsitikėjimą; nors jau ir mažesnėje dalyje žmonių paikų, tikinčių melui apie kitus, kuris kaip priešingas logikai, išmintingesnius gali tiktai juokįti. Delko nepabandyti! 27 dieną balandžio, kareiviškas perdėtinis Merwo apygardos, pulkaunikas Bebutow, apgarsino ciecorišką manifestą, pranešantį Merwo gyventojams, kad nuo 1, 13 dienos gegužio visi Merwo tenvietinės kilmės chanai bus nuo tarnavimo atstatyti, o viršinikais miestų ir paviečių taps rusiški aficeriai. Telegramai į Petersburgo rusiskus laikraščius, pranešdami apie tą atsitikimą, garsina, buk azijonys ta ciecorišką manifestą priėmė su didžiu džiaugsmu, ir delto visoje Merwoje ant Rusijos garbės buvusios ovacijos, o mečetuose žmonės iš savo gero noro, atlikę maldas už Baltąjį Carą. —

Matomai, jau negana melagyščių apie geradėjystes, kokiomis Rusijos ciecorius apdovanojo lietuvius, ir kitus gaivalus vakarinio parubežio, neva laimingame buvyje esančius Rusijoje, kuriuos geradėjingos Baltojo Caro valdzios gina, kaip melagiai publicistai garsina, nuo prispaudimo lenkų ir kunų. Melagystės platinasi ir kitur, ir apima vis platesnius šmotus pakraščiu esančių po šventos Rusijos valdzia. Dabar už uždėjimą pančių ir vos pradžios kilpų ant sprando — jau garbina mervijonų vardu ciecorišką manifestą, apginantį neva Merwos gyventojus nuo jų pačių.

Girdėjome ir mes garsinimus Rusijos patrijotiškų laikraščių, buk ir mes lietuviai, už visas eiles kilpų ir pančių garbinę Rusijos valdzias ir jos ciecorių; girdėjome garsinimus, buk iš tų pačių pančių plaukė ant mus tokios geradėjystės, kokių ir išrinktieji dangui neturi. Neuzgina to net ir rašėjai lietuviškos kilmės, norėdami ką nors užtai nuo valdzių dėl savės laimėti — bet tie rašėjai seniai paliovė lietuviais buti, nors už tokius savę garsina. Nieks iš jų ne gavo plenipotencijos vardu lietuvių kalbėti. Reikėjo ir mums patiems pančius tuos garbinti ir maldas bažnyčioje už išradėjus jų ir uždėtojus atlikti, bet prie to mes buvome priversti musų valdonų ir valdzios tarnų. Ne viens skaito *Wilensk. Wiestnikė* arba Varšavos laikraščiuose vienuklia sykių per metus (tiek yra Maskolijoje karališkųjų švenčių! — Vokietijoje-gi tiktai viena) apgarsinimus Vilniaus policeimeisterio, arba Varšavos oberpoliceimeisterio, buk tokioje ir tokioje dienoje tie po-

nai geradėjingi daleidžia gyventojams parodyti savo džiaugsmą ir meilę dėl augščiausiojo pančiojo, jo giminės, apdailinant namus karunomis ir iluminacijomis. Pridėsime da ir apie meilingą daleidimą tose dienose katalikams mokjtiniais Lietuvos mokslinčių lankyti stačtikiškas cerkves, kupčiams uždarinėti kromus ir apstabyti visokius kasdieninius darbus liki pietų. Viskas, pagal prisakimus, yra tiktai daleista. — Tur but tiktai delto tie apgarsinimai išduoti, idant užrubežiuose, kur apie Maskoliją tai tiktai žinoma, kas laikraščiams pranešti daleista, klaidingai juos suprasti, t. y. taip, kaip apgarsjta. Iš tikro-gi tie meilingi daleidimai yra drauge ir paliepimais dėl išpildymo, be jokio žmonių noro ar nenoro. Norui nepalikti vietos. Tegul kas iš gyventojų drjstu tose dienose ne parodyt karunos ant savo namų, tegul nepadegtu ties namais smirdinčių puodų su pasmirdusiu lajumi, tegul kupčiai neapstabytu kupčystės, arba vaikai katalikai Lietuvoje neitu į stačtikišką cerkvę, arba tegul prispauti katalikai, jausdami netesybes valdzių dėl savės, išdrjstu maldas už jas neatlikti. — Tąsyk pamatytum, kokie tai yra šventoje Rusijoje daleidimai. Teisybė, juk ir mums maloniai daleista naudoti iš kiriliško alfabeto — bet drauge su tuomi daleidimu uždrausta vartoti knjgose saviškas musų locnas raides. Na, apie uždraudimą jau ne taip tankiai garsina, idant ne tiek dokumentų rastu istorija ateinanti, skelbianti Rusijos altruizimą.

Kas-gi ginčitusi, kad už geradėjystes valdzios prigul gyventojams viešpatystės garbinti augščiausią tos valdzios perdetinį? Bet ką daryt tąsyk, kada tų geradėjisčių nėra, kada viskas, kas gyventojams nesantiems visokias aukas teisingai prigul, yra įstatais ir visokiais meilingais daleidimais uždrausta? ką tąsyk priguli daryti? Mes neišmanome. Prasta logika kožną pamokjį, kad už kankinimą nieks kankjtojo garbinti ne gali — ar kankinamas bus europietis, azijonis, afrikonis arba papuazas. — Jausmai žmonių visoje žmonijoje yra vienkio — už skaudėjimus ir netesybes visi nekencia tų, kurie yra priežasčia skaudėjimų ir netesybių. Botagu ir baime visokių korų galima priversti garbinti kankjtojus, bet idant kankinami garbntu kankjtojus pagal savo norą tai ir kvailas jau šiandien ne tikės.

Į užrubežius, nors palengva, bet tikra šviesa apie darbus Rusijos valdzių, apie pasielgimą administracijos, vis platinasi; nurodo tai skaitimai Kennano Amerikoje ir mitingai Anglijoje prieš netesingą, baisų skriaudimą ir kankinimą Siberijos kalėjimuose. Šiandien prašvito žinia apie baisų padėjimą kalinių, ryt išsiplatjį užrubežiuose žinios apie tikrą padėjimą svetimų gaivalų Rusijoje, ne žiurint ant melagyščių rusų publicistikos apie pramanytus džiaugsmus ir garbinimus valdzios viršinikų už sumažinimą svetimiems gaivalams tiesų. Lygšiol — užrubežiuose žinojo tiktai apie skriaudimą lenkų Rusijoje, nes emigracija lenkų labjaus išsiplatinusi užrubežiuose buvo, dabar kada sunkesnis padėjimas ir daugumą kitų svetimų gaivalų pasiekė, emigracija tarp visų platinasi, tuom pačiu ir teisingos žinios apie padėjimą tų gaivalų nepasisleps.

Slawianskija izwiestija, pyksta labai ant užrubežinių publicistų už garsinimus apie visokius skriaudimus Rusijoje ir kalba, buk tie garsinimai gero vaisiaus išduoti ne gali, nes juose nėra reikalingos meilės. Mes ir kiti skriaudžiami, o pertai artimi ir brangus musų gaivalai Rusijos, ar tai aziatai ar europiečiai per tankiai ir per daug girdime apie meilę dėl mus viršinikų valdzios, bet drauge su tuom ir jaučiame, kaip baisei skaudi ir netesinga ta meilė šiandieniškos Rusijos ofi-

ciališkos, ir numanome kaip melagingi yra jos publicistai. Plačiam svietui pridera žinoti apie slepimus teisybės visokiomis melagystėmis, pridera idant visur turētu teisingas žinias apie sunkų, nežmoniską prispaudimą svetimų gaivalų, idant niekur netikėtų melagingiems žodžiams rusų publicistų. Teisybę priguli visiems žinoti, nors tai nepatiktų rusų rašėjams, administratoriams arba ir pačiam ciecioriui. Melą jų taisyti — išteisinimą teisingą paremtą ant faktų visi užrubežiniai publicistai priims, bet užtylėti apie piklą niekam nepridera, jai užtylėjimui prisidėtu prie platinimo klaidingų pažiūrų. Tegul sviets pažįsta šventą Rusiją tokia, kokia ji yra tikrai, o ne tokia už kokia ją garsina jos rašėjai, arba kaip nor viršinikiai valdžios, kad tokia ją matytu užrubežiuose. Jaigu melagystes platina rusų publicistai, rašėjai, administratoriai savo raportais ciecioriui, o teisybė, su pagelba cenzuros, policijos ir žandarų yra uždrausta, *eo ipso*, ją prigul garsyti tiktai tenai, kur yra galima t. y. užrubežiuose. Jai apkaltinimai tenai Rusijos yra teisingi — tai argi *Slaviansk izviestijoms* pridera užtai pykti? Jaigu taip, tai turime pripažinti, kad ir tam apginėjui slaviskų reikalų, ne taip labai rupi, idant mylimieji slovenai pažįtu teisingai Rusiją, idant jie nieko nežinodami ne papultu į pančius, kuriuose tupi čia svetimi gaivalai ir į koki gal ne viens iš slavėniškų gaivalų papulti negeistu, permanydamas savo šiandieniską padėjimą.

Uždraudimas kalbėti teisybę Rusijoje, bausis skriaudimais ir pančiai, čionai ant svetimų gaivalų uždeti, priverčia tuos gaivalus garsyti teisybę apie savo padėjimą svetimuose žinių šaltiniuose. Nieks vienok, iš tų garsytojų tų žinių apie Rusiją, negeidžia, taip kaip daro rusų publicistai, tyčiomis platyti neteisingus paniekinimus, melus apie Rusijos pasieligimą, idant ją akise svetimų nužemįti, bet tiktai geidžia, idant svetimi žinotu apie neteisingus skriaudimus svetimų gaivalų, tyčiai Rusijoje slėpimus.

Dabar vel randame žinias, kad Petersburge yra deputacija išrinkta iš visų liuomų Finlandijos gyventojų, išsiusta pas ciecioriu apreiškšti teisingai geismus visų gyventojų ir nurodyti Rusijai visą nelaimę iš pildimo visokių lyginančių skirtybes ir rusifikatoriškų užmanymų. Visi norai audiencijos pas ciecioriu tęsiasi per metus. Ciecorius nenori ir klausyti apie išklausymą deputacijos; daleido tiktai kad ciecoriene priimtu deputacijos sąnarį Renwaldą iš Abo ant audiencijos pas savę. Užtai rusiški laikraščiai nepaliauja siundyti valdžių prieš Finlandiją, žinoma išrasdami ir išmislydami visokias jos kaltes. O vis tai dėl garbės ir naudos šventos Rusijos! Ciecorius Rusijos, kuris neužilgo po apemimui sosto, priimdamas deputacijas, vienai ištare, kad dėl jo nėra nė skirtingų tikėjimų nė skirtingų gaivalų, nes jisai, kaip pasakojo, visus gaivalus ir tautas Rusijos lygiai myli, — šiandien-gi nė klausyti ne nori apie išklausymą išrinktųjų iš visos Finlandijos, drįstąčių turėti kokius ten savo geismus. Tasa! pats ciecorius šią vasarą rengiasi, ant ilgesnio laiko, pasiviešėti pas tuos pačius, kurie ne priimtą deputaciją išsiuntė. Gyventojai, žinoma, širdingai priims savo valdytoją už tai, kad neišklaustytais tapo. Toliaus-gi bijome, idant ne atsitiktų su Finlandija tas pats, kas atsitiko su lenkais, po ilgesnio ten atsilankimo ciecoriaus, kursai, už širdinga priemimą Lenkijoje, da labjaus apsunkino padėjimą numilėtu lygiai su rusais lenkų, kuriuos supančiojo dėl naudos velei lygiai numylėtu rusų.

Neatmename gerai, ar lenkai dideles ovacijas įtaisė tąsyk, ir negalime gerai numanyti ar Finlandijos gyventojai, sugryžus nepriimtai deputacijai, lygiai garbįs

geradėjystes Baltojo Caro ir ar įrengs maldas kirchese už paniekinimą jų pasiuntinių.

Šernas.

Tevyniszki Varpai.

Brangus meilevaistis. Šviesus naudotojas iš tamsių žmonių Žuvinikystė ir išnykimas žuvu Nemune. Įpatinga ugnelės meilė dėl Šiaurvakarinio krašto ir jos priežastis. Drąsumas žydų ir mus veršiskas budas. Dvi žinios apie išgaravimą pinigų kasose. Paminėjimas mirusių; Kolberg'o ir Bartsch'o

Anądien ateina pas manę jauna žmona ir sako: „girdėjau, kad tamista „kliasauas“, tai ar negalėtum darodyti kokio vaisto ant meilės?“ Ar tai delto, kad „kliasauai“, tur but, gerai numano apie meilę, ar tai kad jie numano apie viską, tai mat gali duoti rodą ir dalykuose meilės — nežinau, tik ta žmona kreipėsi prie manęs, kaipo prie „kliasauo“, jieskodama rodos. „Tai mat — traukė toliaus žmona, truputį palaukus — aš mylėdama vieną, ištekėjau už kito, kurio visai nemyliu, taigi norėčiau gauti tokio vaisto, kad galėčiau mylėti savo patį, o užmiršti apie anąjį.“

Pradėjau žmonai aiškinti, kad tokio vaisto nėra ir buti negali, o ji man atrėmė: „tai, kur gi nebus? ana mano pažįstama iš M. pirko tokio vaisto aptiekoje (čia paminėjo vardą ir vietą tos aptiekos), ir aš jau derėjau, tik neleidžia be 5 rublių; jaigu pamačytų, tai jau nesigailėčiau ne tų 5 rublių.“

Buvau girdėjęs, buk aptiekoriai (tai tik be-sočiai sutverimai;) parduoda neapšviestiems žmonėms „giliukus“, „raganos“ ir „vuodo taukus“, „velnio mešlą“, „aliejų, kad butų vaikų“, „meilavistį“ ir kt., bet mislyjau, tai tik tokia žmonių pasaka, nes negalėjau įtikėti, kad apšviesti žmonės taip begėdiškai ir besaužiniškai naudotų iš tamsumo prastų žmonių. Dabar jau įtikėjau. Perkune! tur but jau tavęs nėra, jaigu tu nenu-trenki žmogų, tiesiantį ranką dėl nuskriaudimo mažutėlių!

Aklumas ir nesupratimas neapšviesto žmogaus koks tai bedugnis šaltinis gerybių dėl visokių draugijos pasturlakų ir kraugerių!

Yra nekuriuos valstijos, slėgiančios platinimą apšvietimo tarp gyventojų, idant lengviaus butų juos suvaldyti, nes kaimenei galvijų gana yra parodyti botagą, o visai nereikia laužyti galvos dėl išradimo kokių ten žmoniškų rėdymų. Yra draugijoje institucijos, kurios bijosi šviesos savo priklausančiųjų, nes apšviestesnius sunkiaus stumdyti ir spardyti. Yra vėl atskirus žmonės, kaip minėtas aptiekorius, kurie, lyg apuokai, rodos negalėtų lakioti' jaigu vieton nakties pasidarytų diena.

Na, ką vertas toks pardavikas meilevaisčio? Seilių ir žodžių neištenka dėl pavadinimo jo tikru vardu. Tai vagis, plėšiantis už niekniekus nuo nekaltų vargdienių kruvinai uždirbtą skatiką,

bjauresnis už tą, kuris naktimis slankioja, tykodamas ką artymui pastverti, daug bjauresnis, nes jo žmonės nesisaugoja, laikydami jį už gerą! Tai priešas šviesybės, kuris vieton apšviesti, pamokyti aklą žmogų, pritaiko da jį aklume, nes iš to geras pelnas! Tai voras, kuris vardan aptiekos užtiese tinklą dėl gaudymo kvailių musių!

Minėtas aptiekorius prekiauja „meilevaisčiu“ jau nuo seniai, kaip girdėt, ir jau ne vieną skatiką taip šventvagiškai prisisavino. Kaip tas žmogus neužspringo pirmu kasniu duonos, nupirkto už taip nedoriai uždirbtus pinigus!

Kovenskija gub. vied. rašo: „Rodosi, tikru daigtu, kad jokiai valstijai neprivalu stabdyti žuvininkystės pramonystę rubežiuose susėdijoje esančios valstijos. Tuomtarpu žinoma, kad už Jurborgo, jau Vokietijos rubežiuose, įtaisytas Nemune, per visą upės platumą, pertvaros, nedaleidžiančios žuvims, ypač didesnėms ir geresnėms pereiti į mūsų pusę.* Dėlei tų pertvarų nėra Nemune geros žuvies; galima pagauti tik mažas lydekaites ir meksrus; labai retai, ties Seredžium, suimsi, lašišą ir eršketa, kuriems pasiseka pereiti pertvaras ar pasikėlus vandeniui, arba praleidžiant garlaivius.

Kas Kaune nepamena tų laikų, kada Nemune buvo apšėčiai žuvų priepat miesto? Zvejojimu buvo užsiėmę dviejose vietose pakauņyje: ten, kur dabar griovėšiai „karalienės Bonos rumų“ ir ten, kar Nėris puola į Nemuną. Tada gerai pasivedė atskiriai žuvininkų pramonystei. Siandien iš to neliko nė ženklų: žuvininkai nuvargę, stvėrėsi už kitokio darbo, o Kauno gyventojams liko tik atmintis pigumo žuvies. Išnykus žuvims Nemune, žuvininkystės pramonystė užsiliko tik Nanjo Alexandrovo pavietyje Kauno rėd., kur daug ežerų.“

Teisybė panemunių žmonės sako, kad kitąsyk kur kas daugiau budavo žuvų Nemune. Dabar žuvininkai, nors jų ir labai mažai liko, negalėtų išmisti, jaigu užsiimtų vienu tik žvejojimu.

Tokia pertvara, apie kokią rašo Kov. gub. vied., vodija ne tik Rusijos, bet ir Vokietijos pusei. Žinoma, kad daugelis žuvų, atėjus laikui neršimo, traukia augstyn upės, na o šiuomi žygiu pertvara neleidžia tokioms žuvims neršti. Dėlto-gi gal ir Vokietijos pusėje kitąkart buvo daugiau žuvų.

Turime pripažinti, kad ne tik pertvara yra priežasčia išnykimo žuvų Nemune Rusijos pusėje — pataiko čia ir kitokiais budais jas naikinti. Rodosi, žvejotojams priderėtų laikytis tokių

įstatų, kokių duoti medžiotojams, nes ne kiekviena laike ir ne kiekvieną žuvį galima gaudyti. O vienok įstatų nėra, naikitojų-gi daugybė. Paminėsiu čia tik bjauriausias. Auga ir minta ant svieto piktadėjai, gaudantieje žuvis su pagelbata tam įpatingų nuodų. Ar mažai toki išnaikina žuvų? Suganna dvi, tris, o perniek eina du, trys šimtai. Nurodyta man ant vieno kaimo, kur gyventojai, nuo didelio iki mažo, visi užsiėmę nuodijimu žuvų.

Nuo desimts metų ugnelė jau per daug tankiai atlanko Šiaurvakarinį kraštą, o tankiausiai Vilniaus rėdybą. Jau tik šimet buvo toje rėd. pervirš 100 gaisrų. Pernai ugnelė atlankė Vil. rėd. apie 500 sykių, o 1888 m. net 584. Tais metais rudenyje gaisrų buvo 222, vasarą 154, žiemą 120, o pavasarį 88. Na o paįjegos dėl gesinimo ugnies tame krašte visai silpnos. Da šiaip taip išrodo Vilniuje, kur ant vieno tik užlaikymo ugnies sargybės išduoda kasmet 10.000 rublių (nepriskaitant čia vertės arklų ir visokių prietaisų), o visoje rėdyboje sargybė tokia kaštuoja tik apie 500 rublių. Tai lyg parmažai. Šventėnuose ir Disnoje yra įsteigtos liuosos draugystės dėl gynimo, ištikus ugniai, kurios, nors ne perpuikiai įsitaisę, vienok ne syki jau užpelnė ant pagyrimo ir parodė visiems, kokia gali buti nauda iš tokių draugysčių, jaib tik jos platijasi.

Grįžtant prie šito karšto dalyko, kliausiamė, kokios priežastys taip tankiai atsitinkančios pakutiniame laike ugnelis. Žinoma, arba užsidega netyčia, arba koks piktadėjas pakiaša kibirkštį, arba pats žmogus savo turta pakuria, idant išgauti ugnovos pinigus, kitąkart perkunas uždega. Bet tospat priežastys buvo ir prieš desimts metų. Čia turi prisidėti į talką kokia nauja priežastis. Ar tik įpatinga ugnelės meilė ir jos karštumas neeina greta su konkurencija tarp ugnevos draugysčių? Neperseniai sudegė užnemunėje visas kaimas. Kur kas da prieš degimą visi aplinkiniai žinojo, kad tas kaimas degsės. Tikrai sudegė ir draugystė taip greit išmokėjo ugnevą, kad net visiems pasirodė įstabų, atsimenant, kaip tokia draugystė kitąkart vargino padegėlius visokiais tyrinėjimais ir neuoriai mokėjo pinigus, net kada apie priežastį ugnies nebudavo jokio patarimo. Suprantamas daigtas: ta draugystė pritrauks prie savęs daugiau žmonių, turės daugiau šanarių ir geriaus laikysis, kuri mažiaus darys padegėliams visokių trukdymų, išgaunant ugnevos pinigus. Vienok tas dalykas pakursto žmones buti mažiaus atsargiais su ugne, o kaip kada tai pačiai ugnelei ateiti į pagelbą. Jaigu nurodyta priežastis butu tikrai teisinga, tai kas butų, pakilus konkurencijai tarp draugysčių ase-

*) Turbut Kauno Vied. meluoje, taip kaip ir kitos maskoliskos gazietos, ir tame atsitikime — nes tenai, kur Nemuns adaras dėl didelių laivų ir garlaivų, ne gal but užtvenkias dėl žuvų. Priežastės susimązinimo žuvių Nemune reikia įeskoti Rusijos pusėje.

kuracijos gyvasties? Baisu net pamislyti. Vaikš-
čiotų agentai ir smaugtų žmones.

Nereikia, teisybę sakant, nė tokių draugys-
čių: užsmaugs mus žydai. Štai ką sako Novoje
Vremia: „Jau žinoma tiesa, kad žydai stengiasi
paveržti krikščionims duoną visose darbo dalise;
dabar sunkėnybės žydų jungo beveik negalima
jau pakelti ant pečių. Vilniuje, Varšavoje, Ode-
soje, Maskvoje ir kitur žydai atima uždarbį
prekejams, amatnikams, tiesų apginėjams, vaisti-
nikams, rašėjams laikraščiu ir t. t.“

Apsidairykime tik aplink savę, pažiūrėkime
tik pratorynę akis, o pamatysime, kad žodžiuose
Nov. Vrem. šventa teisybė, kad žydai sten-
giasi išsprausti mus iš visų vietų, ypač žydai
apšviestiesni, kaip vaistinikai ir tiesų apginėjai.
Jaigu apšviestieji žydai, gyvėdami tarp mūsų,
elgtusi priderančiai, nesnairuotume ant jų — ir
jie tokipat žmonės, ir jie oru nebus gyvi, tik
turi užsidirbti ant duonos kasnio. Vienok ap-
šviestieji mūsų žydai elgiasi nedoriai, vaikščioja
kreivais keliais, suktais šuntakiais, sėdami pa-
piktinimą ir gadindami mūsų žmones. Paveikslų
tokio pasielgimo apšviestųjų žydų, ēsančių tarp
mūsų, nesurašytum storoje knygoje. Visi mes tai
matome, tik pritrūksta mums drąsos pasipriešinti
žydų šunybėms, tylime ausis nuleidę, o žydai
mindžioja mums kojas ir juokiasi iš mūsų versiško
budo.

Jaigu jau mes apšviestiesnieji nesigailime
pats savęs, tai nors pasigailėkime nekaltų mūsų
žmonelių ir ginkime juos nuo doriškų puvėsių,
kuriuos draiko žydai!

Šiauliuose, Kauno rėd., išnetyčių perkratė
kasą ir nerado 11,500 rublių iš miesto pinigų.
Tyrinėjimas to dalyko jau prokuratoriaus ran-
kose. Kas čia kaltas, tai laikas parodys, o
tuomtarpu kaltė puola ant miesto galvos ir jo
rodinikų. Pažerių valščiaus kasoje (Suv. rėd.
Vilkaviškio pav.) taipgi pritruko arti 7000 rubl.
Pats vaitas nuvažiaavęs pas kamisorių pasakė apie
tokį padėjimą kasos. Kas čia kaltas, taipgi da
nežinia.

Pereitą mėnesį Kriokavoje pasimirė Kolberg,
rinkėjas tautiškų dalykų. Nepamiršo jis ir apie
lietuvius. Gaidas lietuviškų dainų, jo surinktas,
gal teko ne vienam iš mūsų matyti. Girdejan
taipgi, kad da pirmiaus Kolbergo pasimires
Bartsch, kitas rinkėjas lietuviškų gaidų, kurių
dvi knygas pats esu pervartojęs.

Dvigubai mums lietuviams gaila tų vyrų:
kaipo naudingų žmonijos darbinikų ir kaipo iš-
vaduotojų mūsų, lietuvių. Mes pats kas žin ar
butume prisiruošę kada nors surinkti nors mažą
skaitlėlį savo dainų. Galime dabar, prisiziūrėję
darbams mirusių vyrų, ir mes šį tą padaryti, bet

nuo jų pasimokinę, nuo jų paėmę paveikslą ir
pradžią,

Tegul jiems palaidotiem žemė bus ko-
lengviausia! tegul juodu žiba mūsų atmintyje ir
rodo mums kelią, jųdviejų pramindžiotą!

Q. D, ir K.

Mikroorganizmai.

(Tąsa.)

Jai puvimo negali buti be mikroorganizmų, tai
galite suprasti, kaip reikalingi pagimyje šitie sutverimai.
Mikroorganizmai tai tas žiedas, kuris vieną galą retežio
sujungia su kitu — neorganiskas matėrijas su gyva
organiska. Jai mikroorganizmai staigu dabar išnyktų,
tai žemės paviršius po neilgam užsiklotu kunais ne pu-
vančių gyvulių ir augalų, paviršutinis žemės sluogsnis
ir oras neduotu maisto augalams, gyvasties negalėtu
buti — visi gyvi daiktai turėtu išmirti. Štai kaip
apie tai kalba garsus Cohn: „be bakterijų visoki kuni-
nai po smert visai nesimainytų, kaip nesimaino Egipto
mumijos arba didžvyrei, ką paskendo Danijos durpinėse
balose, arba kaip tie mamontu ir nosaragiu lavonai, ką
kelis tukstančius metų išliko sveikais Šiberijos leduose;
ir mumijos ir didžvyriai, ir mamontai su nosaragiais
pateko numirę į tokias išlygas, kurios nedave bakteri-
joms veistis ir tokiu budu juos supudyti.

Mikroorganizmai blėdingi sutvėrimai.

Jai kas nors atima arba naikina kokį daigtą, kurį
žmogus pats norėtu sunaudoti, tai, sako, blėdį jam
daro. Taip žvirblis, ką miežius ant lauko gvildena,
vilkas, ką avį į girią tempia, tai vis žmogui blėdį
daro. Tokią blėdį gal daryti ir mikroorganizmai.
Tais nuo mikroorganizmų priguli puvimas. Mikroor-
ganizmai, žinomas daigtas, nesupranta, kas žmogui rei-
kalinga, kas ne, ką reikėtu tuojaus supudyti, o ką pa-
likti; jiems vis tas pats, kad žmogus valgo kokią-ten
jautieną, arba kiaulieną, o išmeta laukan šunieną arba
arklieną; jai tik jiems pasiseks (t. y. išlygos bus atsa-
kančios) jie vis lygiai supudys ant lentynos jautieną,
kaip ir išmestą šunieną. Štai ir bledis dėl žmogaus!
Taippat mikroorganizmai pagadina ir kiausinį ir obuolį,
kuriuos žmogus čėdijo liepinėję. Pelyja duona, rugsta
alus, buiza, pusta bulvės, kručakai, ropės ir t. t. vis tai
mikroorganizmų darbas.

Bet mikroorganizmai daro blėdį ne tik tuomi, kad
gadina tuos produktus, ką žmogus norėtu sunaudoti.
Tai mažas daigtas. Jie ardo dar žmogaus sveikatą ir
į kapus jį varo. Mikroorganizmų, kaip augščiaus sa-
kiau, pilna visur: ir ore ir vandenyje ir ant daigtų pa-
viršiaus; mes jų apsupti iš visų pusių; taip ištyrinėji-
mai parodė, kad kambariuose viename kryžiavame
metre (metras lygus 1²/₅ masto) esti po 35,000, o ligo-
bučiuose net po 70,000 mikroorganizmų; mes tokiu
budu mikroorganizmų baisybes įkvepiame, o valgant ir
geriant praryjame. Užtaigi tuojaus tur atsirasti klau-
symas: jai mikroorganizmai patenka ir ant mūsų uodos
ir į pilvą ir į gerklę, tai kas ten su jais destisi, ar jie
ten tik nesiveisia ir žmogui nekenkia? Ir toks klausy-
mas yr suvis netuščias; žinomi gerai visiems gyvulių
parazitai, kurie patys maisto nejieško, o apsigyvenę
kune kito gyvulio, minta jo syvais; nuo to gyvulys ne-
kartais suseraga; nurodysiu ant kirmelių, ką esti žmo-
gaus viduriuose, ant niežų, paeinančių nuo nedidelių
vabalukų, knisančių uodoj urvus, ant trichinų, ką apsi-
gyvena raumenyse ir t. t. Ar negali taip parazitais
buti ir mikroorganizmai? Ir žmogaus temperatūra 37° C.

dėl jų atsakanti. Bet jau išaugšto galima tvirtinti, kad ne visi mikroorganizmai yra bledingi; jai taip būtų, tai žmogus niekad negalėtų būti sveikas; juk prasišalinti nuo jų negalima! Užtaigi mikroorganizmus dalina į dvi skyrius: *patogeniškų* ir *nepatogeniškų*. *Nepatogeniški*, tai tokie, kurie negali gyvėti ir veistis kuno syvose; į kuno syvus patekę, jie tuojuo galą gauna; tokių daugiausiai yra ore. *Patogeniški* — gi tokie, kurie patekę šiaip ar taip į kuną, ten jie maitinasi, veisiasi, o nuo tai žmogus ar gyvulys sėrga. Iš veislės bakterijų daugiausiai yra patogeniškų. Kaip dabar mokslas parodo, gana daug ligų paeina nuo mikroorganizmų. Nurodysiu ant karštligiu: čumos, choleros, šiltinės, raupų, jiedros, tymų, rožės, difterito, kokliušo, drugio, uždegimo plaučių ir kitų; pas gyvulius: karbunkulo, siutaligės, nosligės ir kitų. Paskutiniuose metuose garsus Berlyno daktaras Koch parodė, kad ir sausligė paeina nuo bakterijų. Kiekviena tokia liga paeina nuo įvairios bakterijos. Kolaik ne atrastos dėl visų ligų bakterijos; taip ikšiolaik gerai išpažinta tik bakterija karbunkulo, vadinama *bacillus anthracis*, šiltinės — *spirillum Obermayeri* ir bakterija sausligės — *bacillus Kochi*. Pirmutinę ir paskutinę bakteriją moką net užauginti; jai tokių užaugintų bakterijų, sakysiu *bacillus anthracis*, į čirkšti po nodu: kralikui, tai kralikas tuojuo stimpa nuo karbunkulo. Dėl nekurių ligų kaip tai dėl pilvinio tifo, choleros, rožės, plaučių uždegimo taip pat jau atrastos bakterijos, tik tai ne visi kolaik tinka, ar tai šitos, o ne kitos yra priežastis nurodintų ligų. Dėl kitų — gi, kaip tai dėl, tymų, pletmuoto tifo visai dar ne sujieškotos bakterijos.

Jieškojimas patogeniškų mikroorganizmų dideliai sunkus. Atradus kokį nors mikroorganizmą žmogaus kune reikia darodyti, kad jis yra patogeniškas, o dėlto reikėtų įciiepyti jį kitam žmogui; jai įciiepytas žmogus susirgs taja pačia liga, tai aišku, kad mikroorganizmas yra priežastis ligos. Bet tokių bandimų su žmogum nedaro, o daro su gyvuliais; tuom syk gyvuliai ne visados prisiima t. y. tie mikroorganizmai, kurie kenkia žmogui, tankiai visai nekenkia gyvuliams. Patogeniški mikroorganizmai ne visados esti ore; išlygos gyvenimo mikroorganizmų, abelnai sakant, gerai dar ne iširtos, bet matyt, labai įvairios; užtaigi ir įpatybes įvairių gyvūnuočių, jai taip pavadysim mikroorganizmus, yra labai didelės. Kiekviens žino, koks tai didelis skirtumas tarpu drugio ir skarlatinos. Susirgęs drugiu da kito neužkrėsi juomi; tuomsyk vaikas susirgęs skarlatina gali užkrėsti visus vaikas to namo, arba net viso kaimo. Delko tai taip? Misyja, kad mikroorganizmai drugio veisiasi žemėj: dregnose prie balų vietose, kur daug priegtam yra trašos; iš žemės mikroorganizmai patenka (nežinę tik tai kaip) į orą; iš oro per plaučius patenka į žmogaus kuną; ten maitinasi ir veisiasi — nuo to ir liga; bet, matyt, tie nuodai ne išeina laukan nė su iškvėpimu oru, nė su nodos garais, nė su mėšlu ir myžalais; tokius mikroorganizmus vadina miazma.

Kita visai su skarlatinos nuodais; jie veisiasi žmogaus kune, išeina laukan jau subrendusiais ir ar per orą, ar šep perdaigtus užkrėčia kitus. Skarlatinos nuodai ne gali veistis žemėj; jie išėję laukan iš kuno gali tik būti nekuri laiką gyvingais; taip aprašyti atsitikimai, kad užsikresdavo skarlatina tokiam kambaryj, kuriame pirm kokių kelių mėnesių gulėjo sergantys skarlatina. Ir taip — drugio nuodai veisiasi žemės, skarlatinos — gi žmogaus kune. Tokias pat įpatybes turi ir nuodai pletmuoto tifo, jedros, kokliušo, syfilio ir kitų; tokius gyvūnuočių nuodus vadina *contagium*. Syfilio nuodai skiriasi nuo kitų paminėtų ligų: jie yra ne lekentjie, t. y. negalima

jais užsikresti per orą, o tik per dasilytėjimą ir tai, jai noda pažeista.

Nekurių ant galo ligų nuodai dauginasi kune žmogaus, bet ten ne subręsta, užtaigi ne limpa prie kito (arba retai). Kad subręsti — nuodai reikalauja žemės; iš žemės pateks į orą ir žmogaus kuną, jau gali ten veistis; prie tokių ligų priskaitoma cholera ir pilvinis tifas; šitos dvi ligos retai paeina nuo žmogaus ant žmogaus; užtaigi jai pasakysiu, kad Hispanijoje yra cholera, tai Francuzijoje platis cholera ne tiek žmonės išbeginėję iš Hispanijos, kiek ta dirva į kurią atneštieje nuodai pateko. Tokius nuodus vadina *miazma-contagium*.

Paminėsiu dar nekurias ligas, ką paeina nuo mikroorganizmų: dedervinę, parkus ir t. t. Pirmos dvi ligos paeina nuo pelesinių grybelių — jie veisiasi nodų; samai — gi paeina nuo mielinių — jie esti tankiausiai vaikų burnose. Ne tik žmogus ir didesnieje gyvuliai, bet ir mažesnieje kenčia nuo mikroorganizmų. Nurodysiu ant taip vadinamos vištų choleros, ant pabrin — ligos šilkinų peteliškių; taip pat pelesiniai grybeliai užpuola ant musių ir jas naikina; ir t. t. Ne lenkia mikroorganizmai ir augalų. Taip rudenyj, kada bulvočiai pradeda juosti, o žmonės sako, kad bulvės pusę — tai pelesinių grybelių darbas: taip pat pelesiniai grybeliai naikina nekartais vynuogių kelmus.

Ikšiolaik kalbėjau apie patogeniškus mikroorganizmus, bet ir nepatogeniški gali būti priežastis ligos. Jai koks nors daigtas pusta — sakysiu mesa, — tai produktai puvinimo, ypač pradžioj, esti labai nuodingi; taip, jai skystimo nuo puvinčios mėšos įčirkšti po nodą kralikui arba šuniui, tai jie greit stimpa. Tokius nuodus vadina *ptomainais*. Ne retai atsitinka, kad daktaras arba studentas, mėsinėjant puvantį lavoną, išidreskia sau pirštą ir paskui miršta — nuo *ptomainų*. Taip pat gana tankiai žmonės (ypač dideliuose miestuose) trucijsi mėsa, žuvia, dešromis, ir tai dėlto, kad šituos daigtus pirkto ne šviežius, jau jie buvo pradėję puti, jau juose buvo *ptomainų*. Mes geriant, valgant praryjame milijonus mikroorganizmų; ne reikia mislyt, kad jie visi pilve galą gauna; ne, daugumas jų ir pas sveiką žmogų pasilieka gyvais; ju esti daug, ypač kamaronėj žarnoj, kur ne suviręs valgis ilgiaus užsilaiko; tas negardus kvapas žmogaus mėšlo paeina nuo produktų išdirbtų puvinimo bakterijomis; puvant išsidirba, žinomas daigtas ir *ptomainai*! bet jų pas sveiką žmogų išsidirba tiek mažai, kad jie kunui ne kenkia. Bet visai kita, jai kokią nedėlią bus užkietijimas vidurių; žmogus su serga nekartais baisiai sunkiai; ir tai nuo *ptomainų*, kurių daug į kraują išisurbia.

Nurodysiu dar ant vieno fakto. Moters po gimdymui nekartais suseraga sunkia karštlige; priežastis tokios ligos esti bobiščios, kurios su nešvarioms raukomis kropsčiasi gimdant moteriškai; per tai patenka į motę bakterijos, pradėda jos ten veistis, išdirbti *ptomainus*; *ptomainai* išisunkia — nuo to ir liga. Tą patį beveik gali pasakyti ir apie opas ant paviršiaus kuno; jai sakysiu įsipjauši, arba nusibraždys, arba nusidegys ir paskui nešvariai opa užlaikys (užriši nečystum skaruliuku, purvysi), opa pradės skaudėti, puti, ir greit ne gis; vis tai bakterijų darbus.

Paveikslų gal užtėks dėlto, kad matyt ir nepatogeniški mikroorganizmai, kaip antai bakterijos puvinimo, gali kenkti žmogaus sveikatai; čia kėnkia ne tiek tos bakterijos, kiek tie *ptomainai* kuriuos jos išdirba. Po teisybei sakant, ir patogeniškos bakterijos, kaip antai karštligiu bakterijos, turbūt ne tiek kenkia naikidamos žmogaus audeklus, kiek tais produktais — *ptomainais*, kuriuos jos išdirba, tai dar gerai ne iširtas daigtas.

Abelna pažiūra. Dirbstelkim-gi dabar abelnai ant processų rugino, puvimo ir ligos. Iš pradžių rodos, kuom viens processas gulėtu panėšėti ant kito? Bet jai įsigilyti truputi, tai pamatysime, kad tarpu šitų processų yr didelė analogija. Taip jai paimsime miešimą cukraus, tai įdėję mielių, mes gausime prastesnes arganiškas sąjungas — spirita ir anglerukštį; spirita-gi su *bacterium aceti* galima paversti į actą — dar prastesnę sąjungą; o actą ar toji pati bakterija ar pelesinai grybeliai gal paversti į vandenį ir anglerukštį t. y. į prastą neorganiską sąjungą. Apie processą puvimo jau buvo kalbėta; aišku, kad processai puvimo ir rugimo nesiskiria viens nuo kito. O patogeniški mikroorganizmai ką jie daro? jie taip pat naikina materiją, tik tai skirtumas, kad gyvą ir nekartais taip smarkei, kad audeklai neišlaiko ir nustoja gyvasties; numirusieje audeklai, žinomas daigtas, jau savo keliu pusta t. y. pavirsta į neorganiską sąjungą. Aišku, kad patogeniški mikroorganizmai, trumpįdami amžį gyvų daigtų, paskubina processą metamorfozos organiškos materijos į neorganiską. Abelnai sakant, mikroorganizmų pagimyj darbas — surišti neorganiską materiją su organiską gyvą į vieną begalinį ratą.

Paulius.

(Toliaus bus).

Isz visur.

Galicijos ukiški sąryšiai. — Nepaugėliai Rusijos dirbtuvėse.

Varpo įkalbami lietuviams ukiški sąryšiai kuogeriausiai yra jau pletami Galicijoje; greit jau sukaks 10 metų, kaip tenai gymė pirmas tiek pageistinas sąryšis. Dabar jau maž kiek vienoje pavietėje sutinkame atskyrį tokią draugystę, sprendžiantę apie reikalus vietinių gyventojų. Padarytas ir savi tarpinis sąryšių ryšis — visuotinos užveizda. Sąnariai-vadovai nepaliauja užsiėmę tikt ukiškėmis dalimis, jie: stengiasi įmasyti, praplesti ir pageriti pramanus — naminius išdirbalus. Vienas iš įstabingesniųjų, pasklidęs čionai, yra pramanas - amatas audimo. Yra vietos-parakvijos kur suskaitom 412 dirbtuvių - staklių; ukiškas sąryšis rupinasi įvesti geresnias stakles ir pramokyti audėjus, užkvičiami yra nagingi mokytojai. Kitose vėl parakvijose išikerėjusi kreždarbystė, kur taipogi uždėti mokslinai: mokslas veltui tęsiasi per 3 metus. Kitur vėl paraginamas pramanas gražių lenktinių kedžių; kitur, ne su maža pasisekmė, kruta ratdirbiai, o kur įjista nerinio amatos. Iš visur yra išsiunčiami rinktiniai jaunesni žmonės ant mokslo. Krutums ir darbštums sąryšių yra aiškiai matomas: ukinikams didi nauda, o žydams didis trukis. Ivisus ukiškiems sąryšiams tiek daug nuskurdo kraujagerių siurbelių-žydu, jog net aukščiausia valdžia paserbęjo smarkiai didinantįsi burį beduonių-žydu ir sušaukė tam tikrą komissiją, kuriai įsakyta užsimti ištyrimu įtekmės vaisinamų sąryšių. Ukiški sąryšiai, šitokiū budu, privarė prie vagos savo skriaudikus: jie pradėjo uždėlioti po pylsodus ir kaimus kromus. Ligšiol visi reikalingi ukinikams dalykai buvo pertraukami ir parduodami žydu; žydui vienas terupėjo — pakisti perkanciamjam kuopigiausiai — žodžiu, rupėjo — apgauti, apkropti. Sąryšių veiklums, pastumęs žyda į šalį, ėmėsi darbuotiesi ant naudos savo sąnarių, savo mažesniųjų brolių, ant naudos tikrų darbininkų — rankpelnų ir ukininkų. Perkasi ir perduodasi vis tik dėl naudos visuomenės, gaunamoji ir geidamoji uždarbė eina tik ant praplatinimo kromo ir papiginimo tavoro. Didžioju vadu tame žygyje yra visuotinos užveizda, čion atsisaukia visi atskyrį sąryšiai, per ją jie

sueita į sutartį su didesniomis firmoms, kurios vienos tikt tegal užtenkamai pristatyti ir gero, ir pigio tavoro. Pirmą vietą iš pristatomų jų dalykų užima druska, kurią stačiai pargabena iš druskynų, ir naphta, nuperkama bosais, taipogi iš pačių sėmyklų. Gret tu kromų uždėdami taipogi sądėlynai dėl sukrausenos vietinių dirbimų. Jasle toks sądėlynas pradėjo ruoštis, turėdams labo vos ant 1000 r. auks., o praslinkus pusmečiui buvo parduota už 28,000 r. auks., ir tas dėl to tik, kad čia vis pardavinėjosi pigiaus ne kuo kitur kur; ir nežiurint ant tokio pigumo, grynus uždarbės išėjo 543 r. auks! Nėra jau tokio sąryšio, kursai nesirupitų apie tokius sądėlynus. Sądėlynai atneša ne mažą naudą savo sąnariams, nės jie turi ir gerą reikalaujama tavorą ir daug pigiaus, nekaip kitur viso gauso kromų; — sądėlynų gale 1888 metų skaitėse 173. Krutums sąryšių dar nesibaigia ant plėtimo tarpe ukininkų amatų ir prekystės, užduotini sąnarių yra įmasyti gyventojus-sodžionis į atsargumą, darbuojasi jie apie tą, idant kiek vienas ukininkas užsisergėtų ugnėsarginėse draugystėse savo trobikius! burišais užsisergstant daug papigin ir nuleidžia, žinoms daigtas, ugnėsarginės draugystės. Ir čia dvejojpas pelnas — draugystė uždėra, nės daug tur užsargų, o ukiški sąryšiai naudoja pirms dėl to, kad užsisergsta savo turtą labai pigiai, o antras ne tur ko baugstities prisivarysę kada prie vargo ir trukio; jaigu kas ką tur, tad neprastos to ir ugnei užpuolus, nės ant pagelbos ateis ugnėsarginė draugystė. Ta pati kartu draugystė priima ant užsargos ir javus ant lauko, pakol juos surenka; tokiū budu ukininkas užsisergsta nuo smarkių lytų, skaudžių kriusių ir baisių kaitrų, nors laukai jo, daržai ir pjėvos it suvisu koki metą pragaištų, nors it suvisu arba nupliktų nuo kaitrų, arba į purvą pavirstų nuo krūšos. Be tokios atsargos juk kiek vieną metą ne šiame, tad kitame lope žemės prisieita pagirsti besiašarojančius ir besiguodžiančius ukininkus. Juk ir ukiškas darbas yra dėl ukininko meilesnis, jaigu jis iškalno žino, jogiai jo kruvinas prakaitas veltui nepraeis, net kokiai nelaimėi tikusies. Yra daug sąryšių, kurie ne tikt pasirupino susinešti su sąryšių kreditinių draugysčių ir išlygti ir dėl savės ir dėl kiekvieno atskyraus savo sąnario aplengvitas įtarčias dėl paskolisenos ir kreditinių kasų ant svarbiausių reikalų, bet net uždėdavo kreditines — bargines kasas, kur ne kur duoda savo sąnariams paglobą, ne reikalaudami net palukanų, jei tikt paimami pinigai tur eiti ant pirksenos seklos, o rankpelnams — jei ant medegos.

Užveizda, idant geriaus ir plačiaus užsiausti, nusprendė paskutiniame laike išduoti savo laikraštį, kurs užsiimtų įpatingai tikt reikalais ukiškais, povardu: „Vadovas ukiškų sąryšių.“ „Vadovas“ bus aiškįtoju ir skelbėju visokių darbų užveizdos ukiškų sąryšių. Čia taipogi ras savo visi vietą: naujai daromi sąryšiai, vardai gerųjų vadovų jų, svarbiausi jų ir sąryšių darbai, žinios apie darbštumą, turtą ir platini-masi kromų, žinios apie vietas kur ką geriaus galima nusipirkti arba parduoti. Žodžiu, ant kiek vieno žingsnio rupjisis apie naudą sąnarių.

Neužmiršo užveizda nukreipti akį ant reikalo į ligą sąnariui įpuolus: reikalauja nuo sąryšių, idant visur po sodžius butu uždėtos nors mažos, bet pigios, ap-tiekos, taip vadinamos naminios, kur butų visu reikalin-giausia prie gydisenos medega: sinapismas, Rigolot popiera, Wlinsi popiera ir t. t. Kiek dėl sveikatos savo sąnarių, tiek ir dėl gražumo gyvenimo-namų sąryšiai prižiur, idant visur apie kiemus ir triobikus butų medžiais apsodjta.

Žodžiu, sąryšių užduotis yra šitoks: idant stoties vadais visuose klausimuose ir reikaluose ukinėjo ir visur šelpti nuskriaudamą savo brolių, pašaukiant jį į būrį, parodydam jam taką, kuriuomi dar einant galima ir iš žydo nagų išsiliuosuoti ir vargo nematyti, — žinoms tikt, jai netrukis krutumo ir sutarties.

Dirbtuvinė prižiūra Rusijoje dar neseniai teįvesta, bet daug jau yra surinktų žinių apie padėjamą darbininkų ir apie gausą dirbimų. Tos žinios, naujai rinktosios, patilpo į projektą finansų ministerijos, paduotą dėl apdirbsenos ir išleisenos valandinių dėl dirbtuvių įsakų. Mes sugretysime žinias paskutinio laiko su žiniomis nuo 1885 metų. Prižiūra 1885 m. apėjo ir apžvalgė 4,897 pramonė namus ir dirbtuves, metuose-gi 1888—5,027. Tarp to skaitliaus naudoties nepaugėliais galėjo 1885 m. 1,227 namai su 312,590 darbininkais, o 1888 m. — 1,324 namai su 361,615 darbininkais. Tikrai naudojosi 1885 m. tikt 787 n. su 203,633 darbininkais, tarp kurių buvo 21,611 nepaugėlių, o 1888 m. vos jau 472 namai su 181,962 darbininkais, tarp kurių 12,392 nepaugėliai. Matome, jogiai per paskutinius 3 metus skaitlius darbininkų nepaugėlių susimažino maž dubeltai. Yra dirbtuvės, kurių įpatingi įstatai daleidžia įjungti į darbą mažmečius nuo 10—12 metų. Tokių namų 1885 m. buvo 761, kur mažmečių nuo 10 iki 12 metų darbavosi 1,165 i 1885 m. beliko tokių dirbtuvių 45, kur mažmečių buvo ant darbo — 315. Nuo-šimtis mažmečių nuo 10 iki 12 m. mažesnis jau yra 1888 m. nekuo 1885 m. visose šakose pramonė, neskaitant tikt dirbtuvių pančekų, popieros ir stiklo. Visai darbas mažmečių yra nepriimamas ant 108 dirbtuvių audeklių ir verpalų. Pažvelgdami ant mažmečių nuo 12 iki 15 m. pasergstame, jogiai visur skaitlius jų susimažino, išimant stiklinį pramonę, nės čia 1885 metuose darbavosi 1,414 mažmečių nuo 12 iki 15 m. — arba 14¹/₂% viso gaujo darbininkų, metuose-gi 1888—1,755 arba jau 17%. — Žinios apie naktinį darbą mums parodo: 1885 m. po akimi prižiūros buvo 772 namai, kurie galėjo naudoties iš naktinio darbo mažmečių 12 iki 15 metų; vienok te naudojosi vos 91 namas arba 11% — skaitancių 2,437 mažmečius darbininkus tarp viso gaušo 55,628 darbininkų. Metuose 1888 jau tikt be randame 41 namus tarp 994 pritirtų dirbtuvių, arba vos tikt 4% naudojosi iš naktinio darbo mažmečių, kurių skaitlius siekė 1005. Į audiklinį ir verpalinį pramonę mažmečių visai nepriėmė. Projektas ministerijos šitaip aiškin pasimažinimą skaitliaus mažmečių darbininkų: 1) įtekmingai atsiliepė ant to naujie dirbtuviniai įsakai, 2) prikrauti sądelynai mažiaus bereikalavo rankų, dėl ko 27 namai iš 994 arba 10% uždarė naktinį darbą ir 3) daugiur kur mažmečiai tapė įmainyti į paaugusius darbininkus, Ilgumas darbdienio kuo tankiausiai Rusijoje tāsasi 16 adinų, tarp kurių 13—13¹/₂ tikro darbo, ir nuo 2¹/₂ iki 3 adinų atilsis, kur skaitosi pusryčio tarpas ir pietlaikis. Išz priežasties naujų įsakų daugiose dirbtuvėse įvedžia dabar 18 adinų darblaikio, bet užtad dvi įkaitos —

Dagis.

Politika.

„Gyvenimas — kova.“ Šitie žodžiai gal visiems jau įgriso, nes kiekvienam beveik darbe, iš šios ar tos pusės užkabinačiam draugijos gyvenimą, galime juos sutikti. Tiesa, ne visada tam tikroje vietoje juos vartoja; neretai kovos principu stengiasi aiškinti tokius atsitikimus ir prietikius, prie kurių geriaus tiktų kitoki, tegul nors doriski faktoriai. Bet aplenkiant čionai klausymą apie tai, kur gera ir ne naudotis situo principu ir sukuopent mąsti apie priežastis plataus ir

tankaus vartojimo jo, turėsime pripažinti, kad kasdieninis gyvenimas, su savo vargais ir gėrybėmis, laime ir nelaime, verčia mus nenoroms, tankiai su širdies skaudėjimu, kreipti savo mąstį į pakertancią pajiegas kovą, ir sykiu kalbėti apie ją, aiškinant kokį nors klausymą. Ir negali sakyti, kad be reikalo ir naudos vartotume tą žodį „kova“, kuris, sakiau, gal jau įgriso; jisai tankiai atveria mums akis ant tokių smulkmenų atsitikimo, kurių kitaip gal ir neuztėmytume: pabudusi gi mąstis taip įsigilina į apsvartomą daigtą, kad iš visų pusių apimame jį ir atrandame kelius, vedancius prie geistino siekio. Užtatai nestebėtina, delko žodis „kova“ taip tankiai pritraukia mūsų mąstis. Kovoja tarp savęs atskiri individuai už kasdieninį duonos kasnelį, kovoja ir tautos, viešpatystės, už nepriegulmę, garbę, didybę ir stiprybę, perkeldamos kovos lauką net toli nuo savo rubėzių, nuo tėvisekės ugnaviečių, į kraštus, užgyventus laukinių žmonių, arba žemai dar stovincių ant dabos laipsnių. Kas-gi verčia jas ardyti užtupėtas guštas žemesnių brolių, kardu ir ugne vaikyti jas nuo namų aukuro? Tankiausiai, kaipo priežastį, stato norą platiiti civilizacijos šviesa tarp tų, kurių ji dar nedalytėjo. Bet štai kyla klausymas: kam-gi gabėti šviesa toli, su didelėmis aukomis gyvaščių ir turto, kada-gi namieje nemaža dar tamsumo viešpatauja. Toks klausymas turi prieš kiekvieną pakilti labjausiai delto. kad ant reikalavimų apšvietimo namieje tankiai atsako, buk nėsą atsakancio ištekliaus, idant įtaisyti kuodaugiausiai mokslaviečių ir, abelnai, parupiti išlygas sveiko ir derlingo dvasiško ugio. Jaigu taip dedasi, kalbant apie apšvietimą namieje, tai negalime tikėti žodžiams, buk viešpatystės skverbiasi į svetimus kraštus, užgyventus laukinių žmonių, delto, idant tenai sėti civilizacijos sėklą, neperdaug dar pridigusia namieje. Turi buti kitokios priežastys, dėl kurių viešpatystės rupinasi kuodaugiausiai turėti naujokynų. Jaigu mes pažvelgsime į ekonomiską gyvenimą Europos viešpatysčių, paremtą ant kapitalizmo, tai yra ant padalinimo darbo ir įrankių arba objektų dirbimo tarp dyjeju liuomų, tai nesunku bus suprasti viešpatysčių siekimus, pakreiptus ant įgijimo kuodaugiausiai naujokynų. Paženklinancia ypatybe kapitalizmo, kur jisai labjausiai išsiplatino ir parodė savo gryną būdą, yra kassyk didinantysis susirinkimas turtu rankose vis mazinanciosi skaitliaus žmonių; tuom kart-gi dirbimas daigtų apmalsinimui žmonių reikalų be paliovos auga. Iš to paeina tai, kad daug yra visokių daigtų, padarytų dėl apmalsinimo žmonių reikalų, o mažai galincių juos pirkti, nors tokių, kurie norėtu pirkti, yra begalo daug. Delto turintieje parduoti, arba, ekonomiskai išsireiskiant, valdytojai darbo įrankių priversti įieskoti tokių vietų, kur galėtu parduoti darbo vaisius, jau pagamintus, o iš ten gabenti daigtus, dar neisdirbtus, idant, isdirbus namieje, vel atgal gabenti. Jų siekimams pritaria viešpatystė, kuri priversta rupitis apie ekonomiską buvi savo gyventojų. Tokiu budu kyla vadinama naujokinystės politika, turinti už siekį kuodaugiausiai atidaryti vietų darbo vaisiams parduoti. Viešpatystės viena už kitus skverbiasi į krastus, kur gamta turtinga, bet žmogus dar taip netoli nuvėjęs civilizacijos keliu, kad nestengia pilnai naudoti iš jos turtų, kakindamasis tik-tai tuomi, ką gali paimti nuo jos savo rankomis, su pagelba nepainių įrankių. Na, o toliaus, žinoma, kada keli eina vienu keliu, negali apseiti be barnies; taip ir čia dedasi: viešpatysčių siekimai susitinka vienoje vietoje ir reikia bartis. Tai-gi neperseniai, Angryžės Stanley iš kelionės po Afrika, Vokietijoje ir Anglijoje yten karštai buvo užsiėmę klausymu apie padalinimą laimikio Afrikoje. Abidvi šitos viešpatystės turi daug

naujokynų Afrikoje, ir, kas svarbiausiai, plotai žemės, užimti vienos viešpatystės, perkerta kelią kitai į savuosius. Iš to paeina visokios painys, pri kurių prisideda dar geidavimai užstelti viena kitai įtekme ir sumažinti sferą didinimosi galybės svetimam krašte. Idant pastatyti prietikius ant aiškesnio ir tvirtesnio pamato, tarp Vokietijos ir Anglijos tapo padaryta sutartis, turinti už sieki perskirti sferą įtekmes Afrikoje abiedviejų viešpatysčių, sutartis, iš įtalpos, suvis prekiška, paremta ant mainų pamato. Vokietija gavo už apleistas Anglijai vietas Afrikoje salą Helgoland Europoje, o Anglijai teko protektoratas ant Vitų, žeminio krašto Somali ir Zanzibaro. Nėra jokios abejonės, katra pusė daugiau laimėjo. Helgoland del Anglijos neturi didelės vertės ir parlamente nesųki buvo pakeltas klausymas apie apleidimą jo Vokietijai ir nė viena partija prieš tai nespriešino karštai; delto ir dabar, kada sutartis jau pabaigta, įtekmingiausiuose spaudos organuose negirdėt principališkų užmetinėjimų. Vokietijos-gi valdžia seniai jau mąstė apie tai, kad išderėti nuo Anglijos minėta salą; delto dabar užkakinti jos patriotiški siekimai, bet draugija suvis kitaip žiuri ant padarytų mainų. Dangumas sako, kad strategiška svarba Helgolando, ant kurios nurodo valdžia, netik ka neatnės jokios naudos, bet dar pareikalau naujų išdavimų ant įtaisymo salos dėl kariškų siekių; siekiai-gi šitie ne bus pasiekti, nes Helgolandas negalės atlaikyti pozicijos karo laike ant jurių, idant atmūsti priešą. Tuomkart-gi Anglija gavo už menką salą visa viešpatystę Afrikoje ir tokiu budu jai atsidarė naujos vietos kur be jokios kluties galės plėjti savo galybę ir plačiai vesti prekystę. Sutartis bus paduota parlamentui artymiausioje sėsijoje ant nusprendimo ir gali tikrai sakyti, kad abiedviejose viešpatystėse taps priimta. Geras pelnas iš šitos sutarties gal kiek nors pakels Salisbury ministeriją, taip labai nupuolusią paskutinį laiką draugijos nuomonėje. Projektas išpirkimo žemės Irlandijoje buvo išsaukęs tokią opoziciją parnėlistų ir Gladstono šalinikų, kad su menku daugumu buvo priimtas pirmą sykį; projektas-gi apie vietinius mokesčius, į kurių taip-gi įėjo užmanymas daleisti organams vietinės administracijos uždegti, pasibaigus patentui, geriamas vietas, užmokėjus už tai valdytojui patento, tikrai daugumu keturių balsų buvo priimtas, pirmą sykį apsprendžiant pirmąjį jo įstatymą. Pertai ministerija buvo priversta atgal atsimiti projektą apie gėrimų prekystę. Šitas atsitikimas davė ydą opozicijai dar tvirčiau stoti prieš ministeriją, idant priversti ją atsisakyt nuo valdžios; vis mažinantisis skaitlius jos užtarėjų parodo, kad sunku bus ilgai kovoti su priešais. Kitaip išrodo prietikiai valdžios ir reichstago Vokietijoje. Čia valdžia patraukė ant savo pusės draugijos nuomonę projektais, turinčiais už sieki sutverti geresnias išlygas darbininkų gyvenimo. Pagirtini jos siekimai privertė reichstagą apsileisti, apsprendžiant projektą padauginimo kariumenės, nors jisai didelią sunkenybę uždeda ant žmonių, nes pertai keli milijonai markių prisideda ant kariumenės reikalų. Tiesa, apart minėtos priežasties, buvo dar kita, dėl kurios reichstagas apsileido šitame dalyke. Opozicija, sutikdama ant padauginimo kariumenės, reikalavo, kad trumpitu laiką kariaunos. Valdžia nespriešino tam principializškai ir išsitarė, kad reichstagas, sutikdamas dabar ant reikalaujamo padauginimo, visados pasilieka sav tiesą nepriimti kitų valdžios projektų, pavestų karo reikalams, ir išz savo pusės visada gali reikalauti palengvinimo karo tarnystės. Toks valdžios pasielgimas šiandien turi mestis mums į akį, jaigu atsimisime, kaip ji elgdavosi apsprendžiant panašius projektus, kada

viešpatavo Bismarkis. Opozicijos balsų tada neklausdavo; kiekvieną prieštaravimą laikydavo už pakėlimą rankos prieš gerą ir galybę viešpatystės, už nusidėjimą ir perzengimą pareigų tikro viešpatystės padono. Dabar-gi to nėra ir parlamentariskas gyvenimas, gali tikėtis, palengva įstos į tikras išlygas, tarp kurių kiekviena partija turės savo svarbą ir balsą ir galės tikrai prisidėti prie darbo ant visų naudos. Darbo-gi to nemažai. Pirmiausiai stovi dabar iš eilės projektas darbo tiesdavystės, kurio vieną dalį jau apsprendė. Taigi nutarė įtaisyti pramonės sudus, kuriems bus pavesta spręsti nuotikius kylančius iš samdos sutarties tarp darbdavių ir darbininkų. Pamate šitų sudų guli idėja lygumo darbo ir kapitalo, kaip dviejų į sutartį suveinančių pusių, kurių vieną parduoda, o kita perka parduotą — darbo pajiegą. Štai ta pati idėja, kurią politiska ekonomija visada skelbė už pamatinį principą tautos ukės, užmiršdama vienok tikras gyvenimo išlygas, tikrą padėjimą darancių sutartį pusių. Nereikia daug lauzyti sau galvos, idant suprasti, kad padėjimas darbo ir kapitalo suvis nelygus; šitas turi ant savo pusės viską, ko tik reikia, idant visada atlaikyti sav laisvę ir tiesas gyvenimo, apgiti savo reikalus ir saugoti savo naudą, tuomkart kada anas kovoja tikrai už medegiską buvį, kurį katik gali atlaikyti. Darbininkas, budumas plikas ir nuogas, negali lygintis su darbdaviu; darant sutartį, jis visada turi apsileisti, nes kitaip laukia jį badas. Dėlto negali buti kalbos apė lygumą darbininko ir darbdavio, darant samdos sutartį; ydant idėja lygumo iš tikro galėtu valdyti susitinkančius sutartyje reikalus abiejų pusių, silpnesnė pusė — darbininkas — reikalauja pagalbos, užtarimo, kuris atlaikytu jo reikalus prieš darbdavio galingumą. Tokį tai užtarima ir turi duoti neseniai užtvirtiti reichstago pramonės sudai, kurių jurisdikcija apsima klausymus, galinčius pakilti ir samdos sutarties. Sudai šitie susidės iš prezidento ir dviejų sanarių, kurių vieną rinks darbininkai, kitą gi-darbdaviai. Svarbesniuose atsitikimuose skaitlius sanariu bus didesnis. Sudo nuosprendžiai priverstini dėl abiejų pusių, bet, jaigu katra nors neužsikakina ir laiko už neteisingą pramonės sudo nuosprendį, tai gali paduoti apellaciją į abelną sudą, civiliską. Daleidimas apellacijos išsaukė teisingus užmetinėjimus opozicos, nes tai nesutinka su idėja pramonės sudų, kurie turi už sieki sumažinti gaisavumą, koksai pasitaiko išrisant bylas abelnuose suduose. Kita silpna pusė įvedamų sudų ta, kad įtaisymas jų nepriverstinas, bet priguli kiekvienoje vietoje nuo susitaikymo darbdavių ir darbininkų; jie toki naudingi ir geistini, kad visur turėtu priverstinai įvesti.

Austro-Vengrijoje neseniai pasibaigė sėsijos delegacijų, kurios visada pritraukia mąstis užsimančių politiskais klausymais, nes imperatorius ir ministeris užrubėžinių dalykų abelnai išsiveiskia jose apė politiką, kurios laikosi Austro-Vengrija kaip savo viduriniuose reikaluose, taip ir susinešimuose su kitomis viešpatystėmis. Bet šių metų sėsijos nieko naujo neapskelbė. Kaip imperatorius, taip ir ministeris užrubežinių dalykų kaip gyvai tvirtino, jog Austro-Vengrija einanti sandoros keliu, iš kurio neištostenti, idant drumsti viešpatysčių gyvenimą ir lauzyti išlygas ramaus uarbštavimosi tautų ant dirvos dvasiškos ir medegiskos. Šitą teisybę beveik kasdien girdime ir nuo žmonių, turinčių savo rankose valdžią, ir nuo officiališkų laikraščių; dėlto pripratome jau pro ausis leisti grazius žodžius, raminančius tuos, kurie trokšta sandoros, kaipo vienos tarp daugelio išlygų, be kurių negali gyventi. Netikėti garsiems šaukimams į sandorą verčia

mums ypač tai, kad darbai žmonių, nuo kurių paeina tie šaukimai, visai priešingi jiems. Taigi toj pačioj Austro-Vengrijoje, kur politikos vadai skelbia sandorą, matome, kad valdžia reikalauja padauginimo kariumenės ir, žinoma, išdavimų ant karo reikalų; ant delegacijų sesijų apie tai tik ir buvo kalba. Nors ekonomiškas padėjimas Austro-Vengrijos labai suiriąs ir pertai nauji išdavimai ant karo reikalų per daug apsunkina žmones, vienok delegacijos neatmetė valdžios reikalavimų ir sutiko paskirti ant ismetimo į balą sunkiai uždirbamo žmonių turto. Taigi matome, kad viespatyčiai išdavimai ant karo reikalų kasmetas auga, ir negali pasakyti, kada pasibaigs neįsminginga konkurencija, turinti už siekį kuogeriausiai įtaisyti prietaisais žmonių gyvasčiai ir turtui naikinti.

Persikelia mąscia iš pasmirdusios paraku Europos į Ameriką, galime ant valandėlės upistoti aut paveikslingo atsitikimo, kokį matome Brazilijoje. Už kelių mėnesių nuo imperatoriaus atėmė valdžią ir apskelbė monarchizmą ant visados išnaikytu, dabar-gi jau išduota konstitucija suvienytų Brazilijos valstijų ir apskelbtas dekrėtas apie įvedimą jos, uztvirtitas prezidento FONSECA. Į konstitucijos pamatą padėta federacijos principas, patvirtinantis nepriegulmę paskirtoje aprubėje (autonomiją) pirma buvusių principų, pavadintų dabar valstijomis. Kiekvienai valstijai plačiai pripažįta politiška laisvė; vietinė administracija, sudas, apšvaistos dalykai — vis tai pavesta kiekvienai valstijai rūpintis skyrium; tiktai svarbesniuose ekonomiškuose klausimuose daleista centralizacija. Augščiansi pildanti valdžia sudėta rankose prezidento, kuris skiria ministerius; šitie paskutiniai negali buti sanariais išduodantių istatymus susirinkimų (parlamento). Valdžia, išduodanti istatymus, priguli pasiuntinių susirinkimui (palatai) ir senatui. Kiekvieni 10,000 gyventojų renka po vieną pasiuntinį ir kiekviena valstija po tris senatorius. Ant galo konstitucija pripažįsta: spaudos laisvę, atskyrimą bažnyčios nuo viespatystės, laisvę susirinkimų ir draugysčių ir tikėjimo. Taip Brazilija datyrė laisvos politiškos organizacijos be kruvinų mušių, per kuriuos Europos tautos numetė nuo savęs jungą absoliutistikų monarchijų ir įstojo į kelią laisvo politiško gyvenimo. Dėlto gerai butu įsidėti į atmintį paveikslą jaunos respublikos, kuri mūsų dienose iškilmingai įstojo į naują gyvenimą, paremtą ant nežinomo mums principo laisvės žmogystos.

M. Joniškis.

Isz Kauno redybos.

Čia pranešu apie dalyką, kuris atsitinka tikt menkai užgyventam kraštė, apaugusiam giriomis. Štai nesenei dažinojau, kad pas p. Bartkų Valatkaičiuose, Kanno pavieta, gerves nulesė lauką žirnių nuo 7 purų sėjimo. Tankiai atsitinka Sibirijoje, kad gervės, antis, žąsis nulesa nuo laukų javus o meškos branko grudus išaugusių avizų, ale tai vis ne pas mus. Mergaitė, siuvanti pas tą poną, patėmijo ant lauko gyvolių, kurie pasirodė jai iš tolo avimis, davė apie tai žinę gaspadoriui, kuris tuojaus gerves pažino. Gervių buvo taip didelis buris, kad nubaidžius anas maž te liko žirnių ir reikėjo atseti miežeis. Žirniai buvo užseti prieš pusryčius o po pusryčių ketino anuos užarti, bet pusryčius bevalgant šita nelaime atsitiko. Aname kampe Pa-

šušvio parakvijoje yra be galo didelės girios ir pelkes, kur par vasarą užsilaiko gerves.

Gudžes daugel vietose, kad prie žvirinų rugiai ir kviečiai pašalo o kitur ir pievos. Galima matiti daugel motejukų pabalusių nuo šalčio. Daugel vietose Kirmeles ir vabalai grudus rugių ant varpų apėdė, o sodai ir miškai labai nuo jų nuokentėjo. Aukmergės (Vilkmerges) pavieta daugel vietose ledai javus apkirto, o Panevežio pavieta tas atsitiko apie Vabalnikus, Pušalotus ir ant Kuršų rubežiaus.

Bulvių purs Resiainiuose kaštuoje puse rubliaus o Jurbarke mok po rublį. Taigi musu žmonelės užsimane vežti jas supirkinėdami iš Resiainių į Jurbarką.

Panevežio pavieta, Smilgių parakvijoje 30 gaspadorių išėje į Ameriką. Kaip ten nubiednės, kas žin ar bus jiems už ką pagrįžti namon. Ko labjaus prie to prikalinėje musu žydėliai, idant jų daigtus pigei nupirkti, gyvenimus parendavoti, salyg rubežiaus ir par rubežių pervežti, ir dar užrodyti žydišką akrotą per mares plaukti. Viens žydas, Abramkis iš Titavienu, Resiainių pavieta, vež šalyk Prusų rubežiaus ir per rubežių į Prusus važiuojenčius į Amerika, du syk ant nedėlios po 10 žmonių, nuo kožno indams po 8 rublius. Žinoma, idant turėti ką vežti, tur savo prietelius ir talkinikus, kurie pažada Amerikoje aukso kalnus, pasakoje, kad ten yra šioželkos smetonos, sviesto kugiai, lašinių paltemis stogai dengti ir t. t. o tie menko proto durnėliai važiuoja.

Viens žmogelis, veždamas knjgas lietuviškas, pirktas Prusuose, užkliuvo į Kupiškis, Panevežio pavieta, ir ten ne atsargiai paskleidė savo knjgas dėl pardavimo. Žyds gaspadorius karčiamos praneše apie tai palicijos urėdnikui, kuris jį nutverė į savo nagus. Tas žmogelis, norėdamas nuo jo įsivalnėti, davė jam visus pinigų kiek turėjo, iš viso 35 rublius ir džiauges, kad ištruko.

Aukmerges pavieta, Vidiškiuose su-dege klebonija su visais budinkais. Bažnyčia laimingai nuo ugnės atliko.

Par šventa Joną 24 Biržio (6 Liepos buvo paroda arklių Resiainiuose. Ant to sykio ketino ten buti ir Kauno gubernatorius. Pirm tai visur apie Resiainius skubinos taisyti kelius iš tos priežasties

Ant Resiainių kapų rado neseniai negyvą žmogų. Vieni kalb, kad jis nuo arėlkos užsidegė, o kiti, kad žalnieriai aprubavoja ir užmuše. Kunjgai jį ne prijeme ant kapų kavoti.

Resiainiuose žydai pataise savo sinagoga, iš pinigų surinktų nuo Karobkos (košernos mėsos), uždenge stogą bleką ir žalei pamoliavojo. Tas viskas kaštavo jiems 5,600 rublių.

Apie Jodaičius, Kauno pavieta, viens lietuvis sugavo kitą su kontrabantu su knygoms ir pristate į tamožne maskolių ant rubežiaus. Tie žmonės išvargę atėjo pas tą išdavėją lietuvio, ir praše, kad atiduotų jiems pakiukus. Tas išdavėjas sutelkė kitus su kirviais. Pasidare mušis ir vieną taip pažėide, kad ant vietos pasiliko, kiti išbėgo, maskoliai divijos, kad jiems pirmą syk atsitiko, kad lietuvis lietuvi išduotu! Tas išdavėjas, norėjo gauti už tat sluzmą pas maskolių ant rubežiaus, bet, jo neprijeme sakydami; kad jegut jis išdave savo brolius, tai ir anuos gales prigaudinėti.

Bebirvuose, Resiainių pavieta, viens Lietuvis Gel prasimane save vadinti grovu Tiškevičiu, nuduoti, kad jau lietuviskai užmiršo kalbėti, kalba tikt maskoliškai, lenkiškai; jieško su policiją po mestelius, kermošius „podejrzanyeh ludzi“ (pavoingų žmonių) ir t. t. Žodžiu sakant, pasidare labai nedorumi dėl aplinkinių ir priešinių savo gimines. Ant Prusų rubežiaus, ant upės Dubissos pasirode tarpe gyvolių ligą, kurią lietuviskai vadin Karbonka (len. Karbunkul).

Biržiuose, Švobiskije, Radviliske Papilije, kur gyven kalvinai lietuviai, kuriuos katalikai Bambizais vadina, Panevėžio ir Jezorosų pavietuose pradeda labai glaustis prie maskolystės ir kalbėti: kam čia reik tos lietuviskos kalbos, reik mokėtis maskoliškai. Aš ant tokios kalbos atsakiau o: kam reik jusu vieros ir jusu pačių? Laike kovos 1863 mete visi jie ėjo su maskoliais, latviais prieš katalikus. Ju skaitlius 8000 žmonių.

— Musu mokyta literatura pradėjo buti ir kitur garsinga. p. Boguslavskis, spaudįdamas savo knygą: „Historija Slovia“ mislyjo, kad pirmas išvede pradžia lietuvių ir slavenų iš Dakijos ir

Trakijos, tuom tarpu garbe to atidengimo prigul garsingamjam mokytam vyru, rašanciam lietuviskai-Daktarui Jonui Basanavičiui; kuris apie tai-atspaudino garsingą knygutį 1882 m. po ant-rašu „Žiponas ir Žipone“, ant kurios mokytas sviatas atidenge savo akis. P. Konstancija Skirmuntaite, gyvenanti Pinske, Minsko rėdybos budama žingeidi įtuos tos knygos, praše p. M. D. Silvestraičio, idant ją pardētu ant lenkiškos kalbos. Parskaičius pardeimą, pripažino jį labai svarbiu ir siųsdama tą rankraštį į Bulgariją pas Dra. Basanavičia, praše jo paržiuretį ir daleidimo spauditi jį lenkiškai. Jegut autorius ant to sutars, apie ką ne abejojame, tai tada eis platesne žinia apie aukštai mokytus darbus godotino Daktaro. Vokiečiai ir rusai taipojau storijos gerų išverstojų ne tik tos knygos Dro B. bet ir kitų ne mažai garsingų jo raštų. Maskoliai su lenkais Vilniuje, Pinske, Resiainių ir Saulių Klube ir kitur dagirdę apie taip svarbius raštus lietuviskus daktaro Basanavičiaus, ne pripažindami taip, kaip ir visados, Lietuvos esibes, vieni ir kiti smarkiai susipikdami, savinos garsingą musu raštinįką. Maskoliai sako, kad ans iš dvases yra maskolius, nes išėjo maskoliškus mokslus ir raše į „Novoje Vremia“ artikulus, o antri tvirtina, kad ans yra lenku, nes gimė Lenkijoje, Suvalkų rėdyboje, Oškabaluose ir raše taipogi kelis artikulus lenkiškai. Tada kada svetimtaučį gynčą veda dėl jo tautystės, mes dar ne pasirupinom nė apie menką biografiją dėl to vyro, kurio atradimas gali buti prilygintas ne vienam garsingam atradimui. Jis tai mums parodė iš kur lietuviski Arėjai arba artojai išėjo. Jegut kas ne skaitet tos knygos, tai parskaitikit, o jegut skaitet, tai dar sykį paržiurėkit, idant suprastumet.

Aitvaras.

Apgarsinimai.

Baltimores Lietuviszkoji Mokslo Draugyste spaudina dabar **Historija Lietuviszkos Raszlavos**, į kuriąnoretu patalpiti ir paveikslus nors garbingiausių rašėjų. Daugelį paveikslų turi surinkus, bet truksta dar paveikslų: Širvydo, Daukšos, Rhezos, Staniewicz'io, Jwinskio ir garbingiausio musu rašėjo Daukanto.

Rėdyste Varpo, norėdama prisidėti prie to svarbaus darbo, užprašo skaitytojus, jaigu keno rankose rastus minėti paveikslai, atsiųsti į rėdystę Varpo. Už atsiųstus čionai daigtus Rėdyste atsako, ir prižada juos sugražiti jų locninįkams.

Tikime, kad musu prašimas ne pasiliks be atsisaukimo.

Tilžeje, 27. d. Liepos

atliko draugystė „Byrutė“ savo visuotinę susijimą. Draugų ir svečių buvo apie 40.

Į vyresnybę tape išrinktais:

Jankus — viršiniku, **Voska** — raštiniku, ir knyginku, **Pieteraitis** iš Tilžės — skarbiniku ir **J. Strekys** iš Jakštelių — vietiniku.

Taipgi tapo prijmtas straipsnelis prie įstatų, koravojantis kiekvieną vyresnybės draugą, neispildanti savo užduote su 3 markeis koros už kiekvieną neispildymą draugystės pareigų.

~~~~~ K v i t a s ~~~~~

ant Spaudėjystės Mokytiniu atsiuntė:

p. A. Ž. 1 rubl.

Kol jauns nevedes buvau.*)

Ant balsu sudėjo S. Niedzieski.

Iš lėto.

1 dov.

p Kol jauns ne - ve - dės bu - vau *f* ka - ra - liui slu - ži - jau *p* kol

jauns ne - ve - dės bu - vau ka - ra - liui slu - ži - jau, Flin-

te lę švie - sią šveis - dams ta - riau fa - le ra - le ri - lož

ra - lo - ž mer - gy - tę n' už - mir - sziu

pavėlinant

*) Kas žino tikrus šios dainos žodžius, meldžiamas, teprišiuočia juos į rėdystę Varpo.

Varpelis.

Ant Žinios.

Rankraszczius dėl „Varpo“ ir „Ukinjo“ reikia siųsti nuo dabar ant vardo pono Szerno, Ragainėje; kadangi spaustuvė, iksziol Kr. Woskos Ragainėje vedamoji, perėjo į mano rankas. Nuo pirmojo Spaliaus sz. m. spaustuvė persikels į Tilžę, tada reikės su spaudėjstės kaip ir rėdystės reikalais abidviejų laikraszczių Tilžėsپی kreiptis.

Nusitikiu, kad iszleistojai lietuviszkų rasztų manę apsimokancziais darbais paszelps ir kad mano spaustuve dabos nepatrotyti apturėtą užsitikėjimą.

Su pagarbe

Martynas Jankus Bitėnuose per Lompėnus.

Rašėjai, kurie pažadejo savo darbus dėl Lietuviškojo Kalendoriaus atsiųsti, ir kiti, turinti ka nors parašę, užprašomi yra siųsti juos kuo veikiausei į Rėdystę Varpo ant antrašo Šerno.

Ant reikalų rėdystes „Varpo“ ir „Uk.“ dave:

Tarnas 20 markių., Dieglys 5 rubl., Zuikis 10 rubl., Joniszkis 15 rubl., Dr. Antanas 15 rubl., Dzukai 10 rubl., Raulas 40 rubl.